

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Právní, sociální a kriminogenní aspekty drogové
kriminality**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Tereza Tušerová

Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Právní, sociální a kriminogenní aspekty drogové kriminality jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanovi Svatošovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Právní, sociální a kriminogenní aspekty drogové kriminality

Abstrakt

Bakalářská práce měla za cíl zjistit, jaké jsou právní, sociální a kriminogenní aspekty drogové kriminality.

Teoretická část vymezuje základní pojmy, jako jsou drogy, závislost, druhy drog a jejich charakteristika, drogová kriminalita a legislativa. Zároveň se zabývá zvláště právními, sociálními a kriminogenními aspekty drogové kriminality, kde se můžeme dočíst, jaké aspekty mohou ovlivňovat drogovou kriminalitu. V bakalářské práci se také můžeme dočíst o prevenci a jejím rozdělení.

Hlavním cílem praktické části bylo analyzovat pomocí polostrukturovaných rozhovorů, s kterými sociálními aspekty se potýkají drogově závislí a s kterými kriminálními činy drogově závislých se Policie ČR setkává nejčastěji. Pro získání informací byla použita metoda rozhovoru s drogově závislými a s pracovníky Policie ČR.

Klíčová slova: drogy, závislost, drogová kriminalita, prevence

Abstract

The aim of this thesis was to find out what are the legal, social and criminogenic aspects of drug crime.

The theoretical part defines the basic concepts such as drugs, addiction, types of drugs and their characteristics, drug crime and legislation. At the same time, it deals with especially legal, social and criminogenic aspects of drug crime, where we can read what aspects can influence drug crime. In this thesis we can also read about prevention and its division.

The main objective of the practical part was to analyze by means of semi-structured interviews, which social aspects are faced by drug addicts and with which criminal acts of drug addicts are most frequently encountered. The method of interviewing drug addicts and police officers was used to obtain information.

Key words: drugs, addiction, drug crime, prevention

Obsah

ÚVOD	9
1 DROGY	11
1.1 Drogová historie	12
1.2 Závislost	12
1.3 Druhy drog a jejich charakteristika	13
1.3.1 Tabák	13
1.3.2 Alkohol	13
1.3.3 Canabinoidy	15
1.3.4 Halucinogeny	15
1.3.5 Opiáty	16
1.3.6 Stimulancia	16
2 DROGOVÁ KRIMINALITA	17
2.1 Psychofarmakologicky podmíněné trestné činy	17
2.2 Ekonomicky motivované trestné činy	18
2.3 Systémové trestné činy	18
2.4 Trestná činnost spočívající v porušování drogových zákonů	18
3 LEGISLATIVA	18
4 PRÁVNÍ ASPEKTY DROGOVÉ KRIMINALITY	19
4.1 Mezinárodněprávní kontroly psychotropních látek	19
4.2 Vývoj právní úpravy drogové problematiky na našem území	20
4.3 Trestní zákon č. 140/1961 Sb. a nejdůležitější související předpisy	23
4.4 Trestní zákoník (zákon č.40/2009 Sb.)	25
5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI	26
5.1 Vliv rodiny	26
5.2 Vliv vrstevnické skupiny	29

5.3	Vliv školy	30
5.4	Vliv médií.....	32
6	KRIMINOGENNÍ ASPEKTY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI	32
6.1	Charakteristika drogové kriminality	33
6.2	Drogová kriminalita dle způsobu páchaní.....	33
6.2.1	Kriminalita spojená s výrobou, držním a distribucí drog.....	33
6.2.2	Kriminalita spojená s dovozem, vývozem a průvozem drog.....	34
6.2.3	Kriminalita páchaná pod vlivem drog nebo kriminalita páchaná za účelem získání finančních prostředků k nákupu drog.....	34
6.3	Charakteristické rysy pachatelů drogové závislosti	35
7	PREVENCE	36
	„Slovo prevence je latinského původu a znamená opatření učiněná předem, včasnou obranou nebo ochranou“ (Nešpor, Scémy,1999).	36
7.1	Rozdělení prevence	37
7.1.1	Primární prevence	37
7.1.2	Prevence v rodině.....	37
7.1.3	Prevence ve škole.....	38
7.1.4	Prevence ze strany veřejnosti.....	38
7.2	Sekundární prevence	38
	PRAKTICKÁ ČÁST	39
8	CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	39
8.1	Cíle práce	39
8.2	Hlavní výzkumné otázky.....	39
8.3	Metodika	40
8.4	Výzkumný vzorek	40
9	ANALÝZA S VYHODNOCENÍM VÝZKUMU	41
10	SHRNUTÍ A ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO PROJEKTU	49
11	DISKUZE	53

ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	56

ÚVOD

Návykové látky se v naší společnosti objevují již od samého svitu dějin, kdy je lidé na rozdíl od současnosti používali k léčebným a duchovním účelům nebo pro radost, útěchu a povzbuzení.

V současnosti jsou ale drogy zneužívány převážně pro jejich účinky, které ovlivňují lidskou mysl a vnímání. Člověk se během svého života setkává s okamžiky, kdy se ocitá v nelehkých životních situacích. Drogy se často nabízejí, jako snadné řešení osobních, sociálních či ekonomických problémů jedince, avšak tímto způsobem problémy řešit nelze. Naopak se tímto způsobem přidávají problémy další. Snadná dostupnost drog, ztráta morálky a tradičních hodnot jsou hlavními příčinami lidské závislosti na drogách. Tato problematika se svým způsobem dotýká každého z nás, nejde pouze o drogovou závislost, ale také o ekonomické, sociální a hlavně zdravotní stránky života celé společnosti.

Jejich užívání je v současné době velmi aktuálním problémem. Návykové látky se do České republiky začaly ve větším množství dostávat zejména po tzv. sametové revoluci po roce 1990, kdy byl svržen socialistický režim a otevřela se cesta do ČR různým překupníkům a obchodníkům s drogami a vzniká nelegální trh, pouliční prodej drog a užívání drog na veřejnosti. Dnes drogová kriminalita narůstá a její důsledky mají právní, sociální a kriminogenní aspekty. Domnívám se, že samotné zneužívání drog a kriminalita s ním související je vysoce nebezpečný negativní jev, který zásadně ohrožuje nejen jednotlivce, ale celou globální společnost a lidstvo jako takové.

Kriminalita a závislost na návykových látkách je v současné době stále více diskutovaným tématem, který zaměstnává odborníky různých oborů. Je velmi rozsáhlým problémem a do styku s ním může přijít každý z nás. Drogová závislost a s tím související kriminalita má hluboké dopady nejen na samotného drogově závislého, ale také na jeho rodinu, blízké a celou společnost. Je v zájmu celé širší veřejnosti, laické i odborné, aby tímto směrem upínala svou pozornost, aby se problematice drogově závislých a drogové kriminalitě věnovala.

Tato problematika byla v minulosti tabuizována, a to jak z pohledu právních, sociálních, tak i kriminogenních. Veškeré skutečnosti v souvislosti s tímto tématem byly značně stigmatizující, odmítané společností z pohledu etiky i z pohledu právního aspektu. V současné době je nastupující generace stále více drogově liberálnější a v populaci celkově roste tolerance k drogám. Proto je třeba k řešení problematiky závislostí přistupovat v uceleném komplexu. Hlavním úkolem je ovlivnit chování rodičů a změnit jejich postoj k alkoholu, kouření a drogám. Rodina by vždy měla působit jako ochranný faktor, který jako první dokáže snížit riziko návykových látek u dětí.

„Proč kolem sebe vidíme stále více lidí, kteří propadli špatným návykům, propadli závislosti: alkoholu, kouření, drogám...?“ Na první pohled dnes člověk sežene vše, co potřebuje k tomu, aby byl šťastný a spokojený, aby si zrealizoval své sny a plány. Život každého jedince je regulován různými sociálními normami, které už samy o sobě stanovují a určují, co je od jedince požadováno, co je obvyklé a osvědčené, přípustné, správné a žádoucí.

Cílem této bakalářské práce je z pohledu odborníků zjistit, které právní, sociální a kriminogenní aspekty ovlivňují drogovou kriminalitu.

V první řadě se budeme věnovat drogám a drogové historii z obecného hlediska, poté ve druhé kapitole pohledu na závislost v souvislosti s rodinným prostředím. Ve třetí kapitole se budeme zabývat drogovou závislostí a legislativními opatřeními v této oblasti a jednotlivými aspekty, které ovlivňují drogovou kriminalitu, a to po stránce právní, sociální a kriminogenní, což je hlavním tématem této práce.

V praktické části bude porovnání aspektů drogové kriminality z pohledu odborníků, kteří se drogovou kriminalitou zabývají a pracují s lidmi drogově závislími (tj. policisté, soudci), dále z pohledu drogově závislých osob, kteří si drogovou závislostí prošli, a to formou kvalitativního výzkumu.

Vzhledem ke stále se zvyšujícímu počtu drogově závislých je potřeba tomuto tématu věnovat pozornost. Tato bakalářská práce bude sloužit jako inspirace upřesňující vzhled do problematiky drogově závislých osob, a to jak pro studenty, tak pro laiky, které tato problematika zajímá nebo se jich přímo dotýká. Dále také studentům sociálních oborů a adiktologie.

1 DROGY

Společnost bere drogu jako látku s psychotropním účinkem, která v lidském organismu dokáže způsobit dočasnou změnu prožívání a pocitů. Při opakovaném užívání vede k návyku či závislosti s možnými zdravotními a sociálními důsledky. Šíře

vymezení drog pojímá kromě drog nelegálních rovněž řadu drog legálních. Tyto drogy jsou společensky tolerované, např. tabák, alkohol i kofein. (Sotolař, 2003)

1.1 Drogová historie

Historie drog sahá až do starověku. Mezi nejstarší známé drogy, které byly získávány z přírodních zdrojů, se zařadily opium, marihuana a kokain. Opium, které se vyrábělo z máku, znali už staří Sumérové, Egypťané, Peršané, Číňané i Hindové. Opium se v evropských zemích používalo v lékařství. Stejně tak se využívaly účinky indického konopí, které je zdrojem hašiše a marihuany. Tyto drogy byly např. využívány během náboženských obřadů. (Nešpor, 2011)

Nejrozšířenější drogou na území Jižní Ameriky je kokain. Podle indiánské pověsti první Ink přinesl tuto rostlinu lidem, které chtěl rozveselit, aby nebyli smutní a unavení. Rozvojem chemie a medicíny v druhé polovině 19. století vzniká moderní podoba kokainu.

Během 19. století a první poloviny 20. století se v důsledku válek v Evropě a v USA používaly heroin, morfium a kodein jako léky tišící bolest. Z důvodu velkého rozšiřování drog, se začalo mluvit o jejich škodlivosti. V roce 1914 se tyto drogy staly v USA nelegálními. (Presl, 1994)

1.2 Závislost

„Závislost lze definovat jako chronickou a progredující poruchu, která se rozvíjí na pozadí přirozené touhy člověka po změně prožívání. Člověk od nepaměti hledá způsoby, jak zintenzivnit prožitek radosti, euforie a slasti, jak uniknout před bolestí a pocity samoty a izolace. Za určitých okolností tato přirozená touha může přejít v nutkavost a zavdat tak příčinu k rozvoji chorobných znaků. Ty se projevují vedle nutkavého dychtění po změně v dosavadním vzorci chování i před narůstajícími důsledky a prohloubením stavu nelibosti při přerušení tohoto vzorce“. (Kalina et al., 2003)

Závislost, latinsky „addictus“, termín, který dříve označoval předávání zboží mezi obchodníky. Jaro Křivohlavý (2001) vysvětluje pojem závislosti jako posedlost, která člověka zotročuje a zbavuje ho vnitřní svobody. Pokud je člověk bez snahy o překonání závislosti, čeká takového člověka zkáza. Člověk, který je závislý, si většinou svoji závislost neuvědomuje a popírá, že by něco mělo být v nepořádku, popírá i morální hodnoty a není již schopen správného reálného vidění. (Křivohlavý, 2001)

Dle Mádrové znamená závislost celkovou ztrátu svobody a zároveň i ztrátu kontroly nad vlastním životem. Jedná se o chorobný stav, který se úzce spojuje s neovladatelnou touhou po opakování daného prožitku, většinou s tendencí zvyšování látky. (Mádrová, 2006)

„Definitivní závislostí se stanovuje tehdy, jestliže během posledního roku došlo ke třem nebo více z následujících projevů:

- a) silná touha užívat návykovou látku,*
- b) potíže v sebeovládání při užívání látky,*
- c) návyková látka užívána s úmyslem zmenšit příznaky tělesného odvykacího stavu,*
- d) vyžadování vyšší dávky, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami*
- e) postupné zanedbávání jiných zájmů ve prospěch užívání psychoaktivní látky,*
- f) pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků“.*

(Mádrová, 2006, s 25)

1.3 Druhy drog a jejich charakteristika

1.3.1 Tabák

Tabák, neboli nikotin, patří mezi nejrozšířenější drogu. Hlavní příčinou úmrtí v mnoha společnostech je právě kouření tabákových výrobků. Kuřáci mají až osmkrát vyšší pravděpodobnost, že si přivodí srdeční chorobu než lidé, kteří nekouří. Kouř, který při užití cigaret vdechujeme, obsahuje mimo jiné i oxid uhelnatý a kyanid, tudíž je to velmi škodlivé pro plíce. Tyto látky jsou karcinogenní a kouření tabáku tak může způsobit rakovinu. Zhruba 30% případů úmrtí na rakovinu je způsobeno kouřením. (Illes, 2002)

1.3.2 Alkohol

Jde o legální a široce tolerovanou drogu, který je řazen jako samostatný, zvláštní druh návykové látky. Důvodem je, že společnost neřadí alkohol mezi drogy. Jedná se o nejrozšířenější drogu a občané ČR se řadí mezi největší spotřebitele alkoholu v celosvětovém měřítku. (Illes, 2002)

Tato návyková látka vytváří povzbudivý efekt již v malých dávkách. Také vyvolává depresivní stavy a poškozuje nervový systém. Jestliže se v krvi nachází vyšší hladina alkoholu, je zpomalována mozková činnost, která narušuje jak paměť, tak i

svalovou koordinaci a rovnováhu. Dlouhodobé užívání alkoholu vede k poškození ostatních orgánů v těle (např. slinivky, jater, žaludku, atd.). (Illes, 2002)

Tolerance vůči nadměrné konzumaci alkoholu je v ČR příliš vysoká. Závislosti na alkoholu u nás propadne 4 až 5% pravidelných konzumentů. (Presl, 2008)

Přechod od škodlivého užívání k závislosti probíhá většinou nenápadně, postupně se zvyšuje tolerance vůči alkoholu, člověk ztrácí kontrolu užívání, začíná zanedbávat povinnosti i zájmové činnosti.

Rozlišujeme 3 stádia opilosti:

- 1. stádium (1 – 1,5% „promile“ v krvi) spokojenost, živá mimika, výřečnost, smích
- 2. stádium (1,5 – 3% „promile“ v krvi) člověk se stává nekritický, křičí, zpívá, má závratě, vidí dvojitě
- 3. stádium (3 – 4% promile v krvi) únava, spavost, zvracení, při větších dávkách bezvědomí. (Kubánek, 2012)

Následky krátkodobého pití alkoholu:

- Agresivní chování (konflikty, rvačky, znásilnění), tendence prosazovat se,
- ve většině případu se mladí lidé v opilosti uchylují k věcem, které by střízlivý nikdy nedělali – oddávají se sexu s neznámými osobami, sedají za volant, riskují cestou domů z večírku, ztrácejí pud sebezáchovy,
- snížená koordinace pohybů, což má za následek především úrazy a zvýšené riziko dopravních nehod, oslabení pozornosti, zpomalené reakce,
- při předávkování ztráta vědomí, žaludeční potíže, zvracení, atd. (Kubánek, 2012)

Následky při dlouhodobém užívání alkoholu dochází:

- Ke vzniku závislosti
- k somatickým poškozením, která se mohou týkat prakticky celého lidského organismu,
- ke zvýšení rizika vzniku jaterní cirhózy a karcinomu jater, rakoviny žaludku a tenkého střeva,
- k poškození srdce, vysokému tlaku,
- ke ztrátě přátel a rozpadu rodiny. (Kalina, 2003)

1.3.3 Canabinoidy

1.3.3.1 Marihuana

Nejznámější a nejužívanější drogou, zejména mezi nezletilými a mladistvými, je marihuana. Jsou to sušené listy a květenství samičích rostlin konopí setého. Marihuana se nejčastěji kouří, ale také se přidává do cukrovinek, nápojů apod. Účinnou psychoaktivní látkou je konopí delta -9 – tetrahydrokannabinol (THC), který je 4000x účinnější než alkohol. (Komorous, 2009)

Účinek THC závisí na množství, způsobu a frekvenci užívání a také na fyzických a psychických dispozicích uživatele. Pokud je marihuana kouřena, účinkuje mnohem déle než v případě, když je konzumována. Při průměrné dávce se účinky projevují již po několika minutách po požití a přetrvávají 3 až 8 hodin. (Komorous, 2009)

1.3.3.2 Hašiš

Jedná se o sušenou pryskyřici získávanou z vrcholků samičích rostlin konopí. Obsahuje stejnou účinnou látku (THC) jako marihuana, ovšem desetkrát koncentrovanější. Užíváním hašiše může dojít k těžkému duševnímu onemocnění nazývanému se schizofrenie. Typickými znaky jsou vážné poruchy paměti, vnímání nebo jednání. Jeho účinky jsou několikanásobně větší než u marihuany. Jeden gram této látky dokáže omámit až tři osob. (Kalina et al., 2003)

1.3.3.3 Skank

Je to druh marihuany s vysokým obsahem THC. Začal se u nás pěstovat již dávno z dovezených semen. Je prodáván v krabičkách, které se nazývají např. „čtyřšlukovky“. K vyvolání účinků tedy stačí čtyři šluky. Účinek je okamžitý, rychlý a velmi silný. Po jeho užití nepřečteme ani nápis přes ulici. Při odeznívání účinku drogy mohou nastat bolesti hlavy a nevolnost. (Kalina et al., 2003)

1.3.4 Halucinogeny

Halucinogeny jsou drogovou skupinou na základě přírodní syntetické formy. Nejčastěji vyvolávají poruchy vnímání. Intoxikovaný člověk vidí, slyší nebo vnímá neexistující osoby a předměty. Halucinogeny způsobují změnu nálady (od smíchu až po těžké deprese). Tento stav může být velmi nebezpečný, hrozí riziko sebevražd v důsledku nadměrného sebevědomí nebo naopak pod vlivem depresivních nálad.

Vzniká velmi rychlá fyzická i psychická závislost, která bývá často spojena s abstinenčními příznaky, poruchy sebeovládání, vztahovačnost. Nejznámějším syntetickým halucinogenem je LSD. V padesátých letech 20. století se tato droga používala jako léčebný prostředek v psychiatrii. (Göhlert, Kühn, 2001)

1.3.5 Opiáty

Vyrábějí se polysynteticky či synteticky nebo se získávají z máku. Vyvolávají tělesnou závislost a mají typický odvykací syndrom. (Göhlert, Kühn, 2001)

1.3.5.1 Heroin

Jedná se o nejvíce návykovou látku, která je nejnebezpečnějším opiátem vůbec. Koncem 18. století byl používán jako lékařský prostředek. Heroin či ostatní opiáty se obvykle kouří nebo užívají injekčně. Po aplikování drogy se zúží zornice, nastane celkový útlum, dochází k ovlivnění dechového centra, což může vést k úmrtí. Na heroinu se velmi rychle rozvíjí somatická a psychická závislost. Abstinenční příznaky se projevují ihned po odeznění účinku aplikované dávky. (Komorouš, 2009)

1.3.6 Stimulancia

Stimulancia způsobují povzbuzení tělesné i duševní, zvyšují bdělost, člověk má více energie, mírní únavu a chuť k jídlu. Člověk ztrácí zábrany, není tolik stresovaný a unavený. Velké dávky mohou způsobit srdeční zástavu. (Grohmannová, 2007)

1.3.6.1 Pervitin

Pervitin nebo také metamfetamin je jednou z nejužívanějších drog v České Republice. (Minařík, 2003) Pervitin se nejčastěji užívá injekčně nebo se také může šňupat. Díky silné touze dosáhnout maximální euforii a vzrušení se rychle vyvíjí psychická závislost. Jedinec zažívá stavy neklidu, nápadné jsou nereagující zorničky, třes a stav zmatenosti, akutní stav intoxikace s paranoidními projevy. (Presl, 2008)

1.3.6.2 Extáze

Extáze se řadí mezi tvrdé drogy a svým složením je velmi podobná pervitinu. Na extázi vzniká psychická závislost. Byla objevena v roce 1912 a používala se k potlačení chuti k jídlu. Extáze je nejpopulárnější „taneční droga“. Užitím extáze vede k poruchám termoregulace organismu a zvýšení tělesné teploty, což může vést až k životu ohrožující dehydrataci. (Presl, 2008)

1.3.6.3 Kokain

Kokain je nejúčinnější stimulační látka přírodního původu. Pokud je chemicky čistý, vypadá jako bílý krystalický prášek. (Hartl, Hartlová, 2004)

Kokain se používá jako lokální anestetikum v lékařství. Droga lze užívat ústy, nitrožilně, vdechováním nebo šňupáním. (Borník, 2001) Kokain dokáže odstranit únavu a eliminovat hlad a žízeň. Nešpor a Scémy (1996) uvádějí jako další následky tzv. halucinace tělové. To je halucinace, při které převládá pocit například lezoucího hmyzu na těle. Dávka se nenavysňuje, ale je užívána častěji a častěji. (Nešpor, Scémy, 1996)

2 DROGOVÁ KRIMINALITA

„Drogovou kriminalitou lze obecně rozumět veškerou trestnou činnost, která je páchána v souvislosti s drogami.“ (Tomášek, 2010, s 12)

Pro vysvětlení vztahu mezi pácháním trestné činnosti a užíváním drog existují různé teoretické modely. Přestože takové modely nemohou nikdy beze zbytku podávat vysvětlení pro veškerou trestnou činnost, která je v souvislosti s drogami páchána. Přestou jsou užitečným nástrojem nejen pro koncepční vymezení a pochopení vztahu „droga - kriminalita“, ale také pro vymezení samotného pojmu „drogová kriminalita.“ (Tomášek, 2010)

Drogovou kriminalitou se dle vymezení EMCDDA rozumí:

- a) Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost;
- b) ekonomicky motivovaná trestná činnost;
- c) systémová trestná činnost;
- d) trestná činnost spočívající v porušování drogových zákonů. (Tomášek, 2010)

2.1 Psychofarmakologicky podmíněné trestné činy

Jsou takové, které byly spáchány v důsledku akutní intoxikace drogou, nebo v důsledku jejího dlouhodobého užívání pachatelem nebo obětí. Užívání drog může vést k agresivitě, změnám nálad, zhoršené schopnosti úsudku, poruchám vnímání k útlumu, paranoii, apod. Takové stavy se mohou odrazit v protiprávním jednání pachatele. Zejména půjde o některé trestné činy proti životu a zdraví, proti svobodě, proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, proti majetku, proti pořádku ve věcech veřejných a trestné činy obecně nebezpečné. (Gronský, 1997)

2.2 *Ekonomicky motivované trestné činy*

Jedná se o činy, které jsou páčány za účelem opatření finančních prostředků na pořízení drogy. Ve většině případů budou pachatelé osoby, které jsou na droze závislé a bez trestné činnosti by si ji nemohly dovolit. Závažnost jejich trestné činnosti stoupá především ve vztahu k ceně drogy a množství, které si potřebují opatřit. Typickými zástupci této kategorie jsou trestné činy proti majetku a hospodářské, dále např. loupež, kuplířství, prodej drog, atd. (Gřivna et al., 2015)

2.3 *Systémové trestné činy*

Jsou takové činy, ke kterým dochází v důsledku nezákonné povahy drogového trhu. Osoby, které se na trhu pohybují, je využívají jednak jako nástroj k rozšiřování svého vlivu, jednak jako mechanismus vymození svých „práv“ vzhledem k tomu, že s přihlédnutím k povaze jejich činnosti nemohou využít mechanismy obecně užívané v souladu s právním řádem. Jde tak především o trestné činy proti životu a zdraví, proti svobodě, proti majetku, proti pořádku ve věcech veřejných a trestné činy obecně nebezpečné. (Gřivna et al., 2015)

2.4 *Trestná činnost spočívající v porušování drogových zákonů*

Tímto se rozumí zejména neoprávněná dispozice s drogami a prekursory, jakožto látkami, se kterými může být nakládáno pouze v zákonem vymezeném rozsahu a za přesně stanovených podmínek. V české právní úpravě se tak jedná o trestné činy dle ustanovení § 283 až § 286 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, přičemž jako související trestný čin je k nim rovněž řazen trestný čin šíření toxikomanie dle § 287 a řadí se sem i trestná činnost spočívající v řízení vozidel pod vlivem návykových látek. (Gřivna et al., 2015)

3 LEGISLATIVA

Drogově závislí lidé často páchají trestné činy, jako je loupež, krádež, v nejhorším případě pak vražda. Potřebují neustále větší dávky drogy, které nejsou na černém trhu levnou záležitostí. Proto si opatřují finanční prostředky i tímto způsobem. Trestný čin je porušením morálních nebo sociálních norem společnosti. Od jedince se očekává, že tyto normy bude dodržovat, v opačném případě je sankcionován, potrestán. (Tomášek, 2010)

Některé projevy lidského chování nejsou zaneseny v trestním zákoně, a přesto jsou vnímány jako závadové, deviantní či nežádoucí. Kriminalita tak, jak ji vymezuje zákon,

je pouze špičkou ledovce, pod kterou se nachází množství další negativních a neregulovatelných jevů znepokojujících společnost (např. vandalismus, rušení nočního klidu, bezdomovec, apod.). Některé negativní jevy společnosti její členy trápí (např. vraždy, loupežná přepadení apod.), jiné méně (např. padělání peněz, křivé tlumočení a další). (Tomášek, 2010)

Jedním z významných subsystémů správního práva je správní trestání. Jedná se o přestupky, a to jak z hlediska hmotněprávního, tak i z hlediska procesního. Patří zde disciplinární, pořádkové a ostatní správní delikty, ke kterým může docházet také v souvislosti s drogovou závislostí, s užíváním návykových látek. Toto správní trestání je založeno na principu rovnosti, subsidiarity trestní represe, řádného zákonného procesu či presumpce nevinu. (Hajný, 2001)

4 PRÁVNÍ ASPEKTY DROGOVÉ KRIMINALITY

Cílem této kapitoly je přiblížit problematiku tzv. drogových deliktů a deliktů s nimi souvisejícími, a to i z pohledu historie. Drogy se v České republice znatelně šíří po Sametové revoluci s otevřením státních hranic, kdy drogová situace nebyla ještě dostatečně zmapována. Česká republika měla za úkol vytvořit legislativní nástroje a související právní ochranu společnosti před různými formami trestné činnosti související s drogami. Zákonodárci volí mezi přístupy represivními (kriminalizace toxikomanů) a terapeutickými (omezování škodlivých následků zneužívání drog). Optimální represe je trestat co nejpřísněji obchodníky s drogami, zejména ty, kteří nejsou sami narkomany a pomocí léčby a dohledu začlenit narkomany zpět do společnosti. (Trávníčková, 2010)

4.1 Mezinárodněprávní kontroly psychotropních látek

Pod názvem *Mezinárodní úmluva o opiu* vstoupila do platnosti 11. února 1915 první mezinárodní dohoda o drogách. *Mezinárodní úmluva o opiu* byla podepsána dne 19.2.1925 v Ženevě (nabyla platnosti dne 25.9.1928). V úmluvě byla stanovena pravidla pro zákonný a mezinárodní obchod s omamnými látkami (systém dovozních a vývozních povolení, který se užívá dodnes). V jednotlivých státech byly zřízeny zvláštní ústřední úřady (v Československu Ústředna pro potírání nedovoleného obchodu s omamnými jedy u policejního ředitelství v Praze). (Nožina, 1997)

Mezinárodní úmluva o opiu stanovila zásady mezinárodní spolupráce:

- Opium, morfin a kokain se povolují používat jen pro medicínské a zákonné účely,
- Produkce a distribuce drog podléhá zvláštnímu povolení. (Nožina, 1997)

Dne 9. 7. 1933 vstoupila v platnost druhá Ženevská *Ústava o omezení výroby a úpravě distribuce omamných látek*. Účelem bylo omezit výrobu omamných látek na množství, které by zajistilo pouze lékařské a výzkumné potřeby. (Nožina, 1997)

Úmluva o potlačení nezákonné dopravy nebezpečných látek byla sjednána v Ženevě dne 26.6.1936. Jako třetí v pořadí vstoupila v platnost v roce 1939. Úmluva byla impulzem k nekompromisnímu trestání osob, podílejících se na nelegálním transportu drog. (Nožina, 1997)

4.2 Vývoj právní úpravy drogové problematiky na našem území

Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích upravoval v období rakousko-uherské monarchie *zákon č.117/852 ř.z.* Tento zákon nepostihoval samostatné užívání či držení omamných a psychotropních látek (OPL). Trestným činem bylo užívání odvaru z makovic při dětech. Opilství bylo pokládáno za přestupek, nikoli trestný čin. (Nožina, 1997)

Po konci první světové války byl v Československu zaznamenán zvýšený nelegální obchod s drogami, na což alespoň částečně reagoval zákon č. 128/1923 Sb. z. a n. o provádění mezinárodní opiové konvence ze dne 23. ledna 1912, který na straně jedné sice široce upravoval výrobu, dovoz a držení omamných a psychotropních látek (převážně dovoz, vývoz, držení a rozdělování zpracovaného opia jakož i škvárů a veškerých zbytků opia vykouřeného). Porušení tohoto právního předpisu bylo považováno pouze za přestupek a podle toho byl i trestán. Klasifikování drogových deliktů jako přestupků tak mělo za následek poměrně mírný postih, a to uložení pokuty až do výše 20.000,- Kč, popř. uložení přiměřeného trestu odnětí svobody v délce trvání až tří měsíců. (Púry, Sotolař, 2002)

První komplexní trestněprávní úprava nedovolené výroby a držení OPL byla vtělena do „*opiového*“ *zákona č. 29/1938 Sb.*, který prováděl první Mezinárodní opiovou úmluvu ze dne 23. ledna 1912, vyhlášenou pod č. 159/1922 Sb. z. a n., tzv. opiový zákon, který definoval některé základní pojmy, zařadil omamné látky do 4 kategorií, uložil povinnost evidovat tyto látky a zmocnil úřední osoby ke kontrolní

činnosti. Impulsem pro přijetí opiového zákona bylo provedení několika mezinárodních úmluv do právního řádu Československa. (Púry, Sotolař, 2002)

Komplexnost zákona lze vyvozovat jednak z toho, že postihoval široké množství přestupků a přečinů, za které ukládal jak peněžité tresty, tak tresty odnětí svobody („uzamčení“). (Púry, Sotolař, 2002)

Dokonce definoval i některé základní pojmy související s předmětnou problematikou. Dle opiového zákona tak mohla být osoba, která zpracovala, dovezla (atd.) omamnou látku uvedenou v zákoně ve větším rozsahu, potrestána žalářem v rozpětí jednoho až pěti let a zároveň jí mohl být uložen peněžitý trest až do výše 100.000,- Kč. (Púry, Sotolař, 2002)

S ohledem na společné znaky se současnou trestněprávní úpravou je nezbytné uvést **trestní zákon č. 86/1950 Sb.**, který v ustanoveních § 197 a § 198 upravoval dva drogové delikty, a to nedovolenou výrobu a držení omamných prostředků a jedů. „Tomu, kdo bez povolení vyrobil, dovezl, vyvezl, jinému opatřil nebo přechovával omamné prostředky nebo jedy, hrozil trest odnětí svobody v trvání až tři let (§ 197 odst. 1), v případě, že se pachatel dopustil takového jednání ve větším rozsahu nebo výdělečně nebo jím způsobil smrt člověka nebo těžkou újmu na zdraví mnoha lidí, mohl být potrestán odnětím svobody v trvání 1 roku až 5 let (§ 197 odst. 2)“. Výroba, přechování předmětu určeného k neoprávněné výrobě omamných prostředků a jedů byla trestána odnětím svobody v trvání až 2 let (§ 198). Trestní zákon z roku 1950 odstranil tripartitici trestných deliktů a stejně jako následující trestněprávní úprava z roku 1961 zavedl jednotnou podobu trestného činu. (Jelínek, 2010)

Úprava opilství zahrnující jak alkoholovou, tak nealkoholovou toxikomanií se stala součástí trestního zákona z roku 1950. Tzv. "Rauschdeliktu" se podle § 186 zákona č. 86/1950 Sb. dopustil ten, „*kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším*“. (Šámal, Púry, Rizman, 2004, s 10)

Omamné prostředky a jedy byly v souladu s § 205 trestního zákon č. 86/1950 Sb. vymezeny v nařízení ministra spravedlnosti č. 118/1950 o tom, co se považuje za omamné prostředky, jedy, nakažlivé choroby a za škůdce užitkových rostlin podle trestního zákona. (Šámal, Púry, Rizman, 2004)

Česká republika je signatářem nejvýznamnějších mezinárodních konvencí OSN o drogách, které udávají směry harmonizace drogové problematiky. Dne 31. března 1961 byla v New Yorku sjednána **Jednotná úmluva o omamných látkách**, kterou o čtyři měsíce později podepsala Československá socialistická republika. Jednotná úmluva vstoupila v platnost dne 13. prosince 1964 i pro Československou socialistickou republiku, kde byla vyhlášena pod č. 47/1965 Sb. Česká republika je vázána rovněž doplňujícím Protokolem k Jednotné úmluvě o omamných látkách z roku 1972. Dle článku 36 odst. 1 Jednotné úmluvy z roku 1961 učiní každá smluvní strana opatření nutná k tomu, aby pěstování, produkce, výroba, držba, nabídka, distribuce, koupě, prodej a vůbec dodávky komukoli a z jakéhokoliv titulu, které by odporovaly ustanovením této Úmluvy, byly považovány za trestné činy. Právní úprava na našem území přestala postihovat držení drogy pro vlastní potřebu s účinností od 1. 7. 1990, a tak se dostala do rozporu s uvedeným ustanovením Jednotné úmluvy o omamných látkách. Opatření proti zneužívání omamných látek podléhají zvláštní pozornosti. Podle článku 38 odst. 1 Jednotné úmluvy o omamných látkách se stranám doporučuje „*přijímat praktická opatření, za účelem prevence zneužívání omamných látek a včasného zjištění, léčení, výchovy, doléčení, rehabilitace a nového začlenění do společnosti osob, jichž se to týká, a své úsilí budou koordinovat tak, aby těchto cílů dosáhly*“ (Šámal, Púry, Rizman, 2004, s 10)

Ve Vídni byla dne 21. února 1971 sjednána **Úmluva o psychotropních látkách**, s platností od 16. srpna 1976. Do právního řádu Československé socialistické republiky se zapsala prostřednictvím vyhlášky ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách, která u nás nabyla platnosti v souladu se svým článkem 26 odst. 2 dnem 11. ledna 1989. Článek 23 umožňuje zavést přísnější kontrolní opatření, než stanoví Úmluva o psychotropních látkách, jestliže jsou podle uvážení smluvní strany žádoucí nebo nutná pro ochranu zdraví a blaha obyvatelstva. Součástí Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961 a Úmluvy o psychotropních látkách z roku 1971 je celkem osm seznamů škodlivých OPL, které jsou předmětem mezinárodní kontroly. Seznam sledovaných látek je rovněž přílohou Úmluvy OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988. Průběžně probíhá aktualizace těchto seznamů, aby byly zabezpečeny operativní mechanismy ochrany veřejného zdraví. (Kalina, 2003)

Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami z roku 1988 vstoupila pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku dne 2. září 1991 a byla vyhlášena formou sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb. Článek 3 odst. 4. konvence proti drogám z roku 1988 nabízí signatářským státům následující možnosti zvláštního postihu osob přechovávajících drogy. Smluvní strany mohou stanovit, že vedle stíhání a potrestání bude pachatel podroben takovým opatřením, jako jsou léčba, výchova, postpenitenciární péče, rehabilitace nebo resocializace a v méně závažných případech lze přijmout jako alternativu vedle stíhání či potrestání taková opatření, jako jsou výchova, rehabilitace nebo resocializace jakož i, je-li pachatel poživitelem drogy, léčba a postpenitenciární péče. Stíhání nebo potrestání za úmyslné trestné činy přechovávání, získávání nebo pěstování jakýchkoliv OPL pro osobní potřebu při současném porušení závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv z roku 1961 nebo z roku 1971, lze doplnit nebo nahradit opatřením pro léčbu, výchovu, postpenitenciární péči, rehabilitaci nebo resocializaci pachatele. (Kalina, 2003)

4.3 Trestní zákon č. 140/1961 Sb. a nejdůležitější související předpisy

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „trestní zákon“) čerpal úpravu drogové problematiky ze zákona č. 86/1950 a jeho odlišnosti se projeví v rozšíření škály trestů a zvýšení či snížení trestních sazeb u jednotlivých druhů trestných činů. Drogové trestné činy byly v trestním zákoně zařazeny do Zvláštní části (Část II), hlavy čtvrté, jako trestné činy obecně nebezpečné. Zákon byl několikrát novelizován, což se ve větší či menší míře dotklo i ustanovení upravujících nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů. (Šámal, Púry, Rizman, 2004)

Trestní zákon č. 140/1961 Sb., platný od 1.1.1961 se do července roku 1990 co do znění skutkových podstat trestných činů nezměnil. Právní úprava mj. postihovala držení omamných prostředků pro osobní potřebu. Markantní nárůst drogové kriminality na našem území po roce 1989 vedl na začátku devadesátých let 20. století k přijetí zásadní legislativní změny, která spočívala v dekriminální přechovávání omamných prostředků pro vlastní potřebu. Výčet omamných prostředků, psychotropních látek a jedů ve smyslu § 187 a § 188 trestního zákona obsahovaly prováděcí předpisy látek a jedů. (Šámal, Púry, Rizman, 2004) Dále § 187 trestního zákona upravoval neoprávněnou výrobu, dovoz, vývoz, nabízení, zprostředkování a prodej omamné a psychotropní látky, prekurzoru či jedu, popř. omamné látky, psychotropní látky,

prekurzor nebo obsahující jed. Za porušení tohoto ustanovení byla stanovena trestní sankce jedním rokem až pěti lety odnětí svobody. (Šámal, Púry, Rizman, 2004)

Porušením kvalifikovaných skutkových podstat, upravených v odstavcích 2 až 4, byla trestní sankce podstatně citelnější, v důsledku čehož mohl být pachatel, který činem způsobil újmu na zdraví více osob či smrt, odsouzen k trestu odnětí svobody na deset až patnáct let. Vzhledem k vysoké nebezpečnosti, kterou drogové delikty naplňují, se jedná o trestní sazbu, která bezezbytku naplňuje jak preventivní, tak represivní funkci trestu. Samotné ustanovení nabylo svou komplexnější podobou novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 175/1990 Sb., která v § 187 rozšířila omamné látky a jedy o psychotropní látky a dále odstranila postih přechovávání pro sebe. Výše zmíněná novela, a potažmo i celé ustanovení § 187, bylo zařazeno do trestního zákona na základě mezinárodních závazků, zvláště na základě Úmluvy o psychotropních látkách a Úmluvy proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (sdělení č. 462/1991 Sb.). (Púry, Sotolař, 2002)

Jedna z nejzásadnějších novel byla **novela provedená zákonem č. 112/1998 Sb.**, která vložila nově do trestního zákona § 187a. V tomto ustanovení bylo stanoveno, že: *„Kdo bez povolení přechovává omamnou nebo psychotropní látku nebo jed v množství větším než malém, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.“* Toto ustanovení se ovšem ukázalo problémovým a to díky poměrně nešťastnému znění: *„množství větší než malé“*. Zákonodárce bohužel ani v zákoně, ani jinde nestanovil, co se množstvím větším než malým rozumí. Tento neurčitý právní pojem tak byl ponechán na soudním výkladu. Jako první se výkladem zabývaly policejní orgány České republiky. Závazným pokynem policejního prezidenta č. 12/1999 tak byly orientačně stanoveny hodnoty množství většího než malého. Pokyn policejního prezidenta ovšem nebyl závazný pro rozhodování státních zastupitelství či pro rozhodování soudů České republiky. Státní zastupitelství proto prostřednictvím nejvyšší státní zástupkyně, pokynem č. 6/2000, definovalo hodnoty množství většího než malého pro potřeby státních zastupitelství. (Púry, Sotolař, 2002)

Zmíněné dokumenty ovšem nemohly obstát pro účely rozhodovací praxe soudů. Soudní praxe si proto vyžádala pro svá rozhodnutí potřebu vypracování znaleckých posudků, a to nejen co se týče stanovení množství a kvality omamných a psychotropních látek, ale také množství drogy ve vztahu k individuálním potřebám pachatele v souvislosti s jeho případnou závislostí. Po definici pojmu „malé množství“ zaujal Nejvyšší soud České republiky i postoj k výkladu pojmu „množství větší než

malé“. Učinil tak v rozhodnutí R 46/2000, které stanovilo: „*Za množství větší než malé ve smyslu § 187a odst. 1, trestního zákona, je třeba považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně – podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí se škodlivosti jednotlivých látek – převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta. Při posuzování otázky, zda je naplněn tento zákonný znak, nelze činit rozdíl mezi prvokonzumentem a uživatelem těchto látek v pokročilém stadiu závislosti.*“ (Púry, Sotolař, 2002, s 20)

4.4 Trestní zákoník (zákon č.40/2009 Sb.)

Dne 1.1.2010 nabyl účinnosti trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., který po takřka padesáti letech nahradil trestní zákon předcházející. Drogové trestné činy zařadil dle pozměněné systematiky do hlavy VII., trestné činy obecně nebezpečné, dílu 1., trestné činy obecně ohrožující, části zvláštní, do § 283 až § 287. Trestní zákoník nově stanovuje rozdílné trestní sazby za neoprávněné přechovávání drogy pro vlastní potřebu v množství větším než malém u konopných drog na jedné straně a u ostatních omamných či psychotropních látek na straně druhé. Dále zavedl zákoník nové skutkové podstaty spočívající v pěstování některých druhů rostlin, které obsahují omamnou či psychotropní látku, ale zároveň odlišuje rostliny konopné od rostlin jiných. (Nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., 2009)

Velmi významnou změnou oproti dřívější úpravě je § 289, společná ustanovení, a to přesněji odstavce 2 a 3 tohoto paragrafu, které řeší již zmíněnou problematiku pojmu „množství větší než malé“. Tento pojem již není ponechán na aplikační praxi orgánů činných v trestním řízení²⁵, ale je zde závazně určeno, že vláda nařízením stanoví, jaké je množství větší než malé ve smyslu § 284 a § 285. Vláda tak učinila v nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanovila, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků jich obsahujících a jedů, a dále v nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanovila, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku. (Nový trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., 2009)

5 SOCIÁLNÍ ASPEKTY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

Slovo sociální je latinského původu a znamená společenský. Dle výzkumů nelze jednoznačně určit, jak vypadá rodina někoho, kdo podlehl drogové závislosti. Jisté však je, že rodina, jako nejsilnější sociální prostředí každého jedince ovlivňuje a může nést některé rysy, které mohou tohoto jedince ovlivnit. Nelze zobecnit kritéria, která nám udávají faktory v rodině jako příčinu vzniku závislosti, ale můžeme zobecnit některé opakující se znaky, které se na rozvoji závislosti podílejí. (Hajný, 2003)

Člověk je přirozenou součástí společnosti, je členem různých primárních skupin, jako jsou rodina, přátelé, party a sekundární společenství. Prostřednictvím těchto skupin vstupuje do ekonomického, politického a sociálně kulturního života společnosti, kterou je zároveň formován. Drogově závislí se dostávají mimo běžný každodenní život, jsou závislí na návykové látce, které podřizují celý svůj denní program, resp. shánění financí na další návykové látky. Závislý na návykové látce se dostává do konfliktů ve vlastní rodině, přestává normálně fungovat, přestává chodit do školy, do zaměstnání, což znamená v důsledku ztrátu trvalého příjmu, ztrátu bydlení, rozpadu partnerských a rodinných vztahů až se závislý dostává na pokraj společnosti. (Hajný, 2003)

V reálném životě pracujeme s jednotlivcem, nebo se skupinou a máme tendenci zajímat se o jejich nejbližší sociální zázemí. Vztah mezi drogami a společenským prostředím je nutné vnímat ve dvou základních rovinách. První vymezuje vliv společenských faktorů a vztahů na vývoj a formování osobnosti a způsob chování jedince. Druhá vytváří nebo nevytváří předpoklady pro nabídku a setkání jedince s drogou. (Štáblová, Brejcha, 2006)

5.1 Vliv rodiny

„Rodina je jakýmsi nejuniversálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“ (Matějček, 1991, s 15)

Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítě. Je prvním a nejdůležitějším prostředím, ve kterém dítě žije, kde

má rodina velmi stěžejní význam pro formování jeho osobnosti. Role rodiny, zejména pak rodičů je pro život každého jedince nesmírně důležitá a nezastupitelná. Rodina je soubor vzájemně důvěrných vztahů, ve kterém dítě získává základní stupnici hodnot, motivů a postojů, jež mají nezastupitelnou roli v přípravě dítěte na celý jeho život. V nejdůležitějším prostředí, kterým rodina je, dítě čerpá pro život nejvíce podnětů pro duševní, sociální, mravní a tělesný vývoj. Ukazuje mu, jak se lidé chovají jeden ke druhému, pomáhají si, jak reagují, když se jim nedaří, když se dostanou do zátěžové situace. (Matějček, 1998)

Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci, je vzorem, který ukáže dítěti první hodnoty, normy a možné konflikty. Zároveň je první, kdo dokáže dítě podpořit. (Matějček, 1998)

V rodině a rodinou se uskutečňuje společenská adaptace dítěte, jeho začleňování do společnosti. V kontaktu s bezprostředním prostředím i svými možnostmi si dítě vytváří jakýsi vnitřní obraz světa, který do jisté míry odpovídá tomu, jak je mu okolní realita jeho rodiči, či vychovateli předkládána do jakého světa a jak ho rodiče uvádějí. Rodina dítěti udává status. Prostřednictvím rodiny si dítě uvědomuje svou roli a své místo ve společnosti. Rodina má vliv na vyvíjení sociálního a morálního citění, na sociální vztahy v rodině a na způsob výchovy. (Dunovský, 1999)

Rodině, jakožto malé sociální skupině, připadá nezastupitelná úloha k socializaci: jde o primární skupinu, rozsahem malý, ale důležitý subsystém společnosti. Zájem společnosti na správném fungování této jednotky je vyjádřen i tím, že se základní vztahy institucionalizují. Rodinný život se předkládá jako uznávaná hodnota, jeho prostřednictvím vykonává společnost určitý tlak na jednotlivé členy, předepisuje jim určitá pravidla chování. (Dunovský, 1999)

Rodinu lze analyzovat jako systém z hlediska jejích funkcí:

- Biologicko – reprodukční zajišťuje plození potomstva, uspokojování sexuálních potřeb,
- ekonomická vymezuje rodinu v rámci společenského hospodářství (zabezpečení rodiny),
- socializační a kulturní, zajišťující výchovu dětí, předávání kulturních hodnot a vzájemné podpory. (Buriánek, 2008)

Fungující rodinu lze označit jako jednu z nejlepších prevencí drogové závislosti. Matoušek, Matoušková (2011) jsou názoru, že v současné době vyrůstají děti

v neúplných a nedostatečná rodičovská péče může být jedním z hlavních faktorů vzniku drogové závislosti u dětí a mládeže.

„Rizikovým faktorem pro dítě je nepřítomnost rodičovské postavy v rodině. V rodině delikventně se chovajících mladých lidí chybí nejčastěji otec, a to vinou rozvodu nebo kvůli tomu, že s matkou dítěte nikdy nezačal žít. Chlapec pak postrádá vzor, s nímž by se mohla identifikovat, děvče postrádá model mužského chování, děti obojího pohlaví postrádají druhý (specifický) zdroj opory a druhou (specifickou) autoritu. Rodič, který se chová delikventně, nadměrně pije, bere drogy, je často nezaměstnaný nebo má podobné projevy „sociální nepřizpůsobivosti“ také zvyšuje pravděpodobnost, že dítě bude během dospívání přestupovat meze zákona.“ (Matoušek, Matoušková, 2011, s 21)

Dle výzkumů nelze jednoznačně určit, jak vypadá rodina někoho, kdo podlehl drogové závislosti. Jisté však je, že rodina, jako nejsilnější sociální prostředí každého jedince ovlivňuje a může nést některé rysy, které mohou tohoto jedince ovlivnit. Nelze zobecnit kritéria, která nám udávají faktory v rodině jako příčinu vzniku závislosti, ale můžeme zobecnit některé opakující se znaky, které se na rozvoji závislosti podílejí. (Hajný, 2003)

Mezi několik problematických rysů v rodině, které mohou vést ke vzniku závislosti a současně k udržování závislého chování jsou:

- Užívání drog rodičů a jejich trestná činnost
- nedostatečná či přespříliš velká péče a zájem rodičů o své děti
- špatná nebo žádná komunikace mezi dospělými a jejich dětmi
- nedostel nebo úplná absence jasně daných pravidel, jejich rozporuplné uplatňování
- nedostatečná pozornost vůči sociálním vztahům a zájmům dítěte. (Kalina, 2008)

Tyto rysy můžeme považovat za jakési primární příčiny vzniku a následného udržování závislého chování. Když propojíme charakter rodinného prostředí a povahy závislého jednání, můžeme uvést čtyři typy závislostí, kterým odpovídají znaky, v nichž jedinci vyrůstali:

1. **Závislost traumatického typu** – patří sem sexuální či jiné zneužívání, nevyrovnání se, se smrtí někoho blízkého, psychická porucha v rodině nebo trauma
2. **neurotická závislost** – nahromaděné napětí, partnerské obtíže, křivda a vina

3. **přechodová závislost** – vážné duševní poruchy v rodině, tabulace, manipulativní komunikace
4. **sociopatická závislost** – jedná se o druh závislosti, kdy samotná závislost není primárním problémem, ale tvoří jakousi součást životního stylu a osobnost závislého. Mezi takové znaky patří kriminalita, lhostejnost, fyzické násilí a v rodině atd. (Kalina, 2008)

Výchova dítěte je důležitým mezníkem v životě dítěte. Rodinná výchova představuje prostředek k dosažení optimálního stavu. Zcela logicky se musí právě rodinná výchova odvíjet od cílů, funkce a poslání rodiny. Označením rodinná výchova můžeme rozumět soubor výchovného působení. Z toho vyplývá, že těžiště rodinné výchovy leží výhradně v prostředí rodiny. (Matějček, 2002)

Podle Karla Nešpora dělíme výchovu do několika typů:

- Rodič přijímající – je spokojený se svým dítětem, citlivě reaguje na jeho potřeby, názory, má rád jeho společnost
- rodič odmítající – přistupuje ke svému dítěti kriticky, přítomnost dítěte tolik nevyhledává, nemá z ní takovou radost, nemá potřebu a neumí povzbuzovat, názory a potřeby dítěte neumí vycítit
- rodič omezující – přesně stanovuje pravidla, stejně tak i tresty za jejich porušení, neplatí na něj nátlak a vynucení
- rodič povolný – má pravidla, ale nejsou stanovena a současně nejsou stanoveny tresty za jejich porušení, rodič snadno podlehne vynucení a nátlaku. (Nešpor, 2011)

5.2 *Vliv vrstevnické skupiny*

Pokud je o rodině zmíněno jako o jednom ze základních socializačních činitelů, totéž je nutné uvést i u vrstevníků. Děti jsou vrstevníky ovlivňovány každodenním stykem s nimi, a to nejen pozitivně, ale i negativně. Vrstevníci pomáhají osamostatnit se od rodičů, ovlivňují naše cíle a představy a to je právě to, proč bývají vrstevníci jednou z příčin vzniku drogové závislosti. S vrstevníky tráví děti více času než s rodiči (ve škole, v mimoškolním prostředí – zájmové kroužky). Skupiny stejně starých a stejně smýšlejících vrstevníků dává dítěti pocit bezpečí, sounáležitosti a příslušnosti. (Nešpor, 2011)

Skupinou se označuje určitý počet lidí, kteří mezi sebou mají bezprostřední interakci, uznávají společné normy a mají společný cíl. „*Vrstevnická skupina – angl. peer group. Skupina dětí nebo mladých lidí přibližně stejného věku a často i s přibližně stejným sociálním statusem. Má významnou úlohu při socializaci jedince, zejm. při přechodu k dospělé roli, nabízí určitou ochranu a zázemí, může částečně kompenzovat sociální a citovou deprivaci svého člena. Může mít na svého člena výrazně pozitivní vliv (jaký se realizuje prostřednictvím některých organizací a hnutí mládeže), ale i vlivy výrazně negativní, vedoucí k porušování kulturních norem (delikventní party, gangy).* (Průchová, Walterová, Mareš, 2001, s 15)

Podle Krause a Hroncové vychází, že většina trestného konání, vandalství, uchýlení se k alkoholismu, tabakismu probíhá výhradně ve skupinách, individualisté jsou většinou výjimkou. Děti uchylující se k deviantnímu chování pocházejí velmi často z dysfunkčních rodin. K takovému chování je však nemusí nutně vést nedostatečná rodičovská péče, ale například nátlak skupiny. Je nutné se zmínit, že noví členové musejí podstoupit určitou „přijímací zkoušku“ – jedná se o menší krádež, či o větší a závažnější přestupek (Matoušek, 2003) uvádí dva základní typy skupin:

1. „*stabilní integrované skupiny – vznikají obvykle v prostředí, v němž jsou delikventní normy akceptovány i dospělými a dospělí slouží jako učitelé mládeže (např. gangy romských kapsářů)*
2. *nestabilní a neintegrované skupiny – jsou obvykle násilnické a vznikají v prostředí, v němž chce mládež ukázat svou sílu, opozičnictví a nebojácnost. Takové skupiny vzbuzují nejvíce obav.*“ (Matoušek, 2003, s 52)

Vrstevnické skupiny se řadí do skupiny sekundární, kdy si jedinec může tuto skupinu zvolit sám nebo do ní může být přiřazen (v mateřské školce). Podle výzkumů bylo zjištěno, že kontakt s dětmi stejného věku je velmi důležitý. U dětí, které měly omezené styky s vrstevníky, bylo prokázáno, že měly potíže s osvojením sociálních dovedností a projevovala se u nich více introverze. (Procházka, 2012)

5.3 Vliv školy

Vrstevnické skupiny jsou jedním z hlavních činitelů podporujících vznik drogové závislosti. Je nutné tedy brát zřetel na skupiny, které se vyvíjí i ve školním prostředí. S příchodem do školy se u dítěte mění hodně věcí. Dítě přichází do nového

kolektivu, je na něj kladena větší zodpovědnost. Škola je hned po rodině důležitým socializačním činitelem. Nelze ji však brát pouze jako prostředek socializace, ale jako výchovný a vzdělávací instituci. (Kraus, Sýkora, 2009)

Se školou úzce souvisí osobnost učitele. Je to osoba, která pomáhá žákům s adaptací na školní prostředí, a to jak se chová, jaký má respekt u dětí a charakterovou stránkou se stává vzorem, který utváří a upevňuje jejich hodnoty a postoje. (Kraus, Sýkora, 2009)

Kromě učitele se na správném vývoji dítěte podílí školní klima. Školní klima „bývá definováno jako trvalejší sociální a emocionální naladění všech účastníků, kteří ho tvoří a prožívají v interakci. Někdy se objevuje ještě termín atmosféra, jako označení pro sociální a emocionální naladění v určité krátkodobé situaci. Další pojem, totiž kultura školy, zpravidla označuje soubor způsobu chování, které se opakovaním vyvinuly do více či méně závazných norem, hodnot a postojů, které jsou v rámci školy všeobecně preferované.“ (Kraus, Sýkora, 2009, s 21)

Škola plní funkci výchovnou, vzdělávací a socializační a právě díky těmto faktorům je škola nejlepším místem pro prevenci sociálně patologických jevů. Úkolem školy je minimalizace těchto jevů. (Kraus, Hroncová, 2010)

„Plnění těchto cílů komplikuje často školský systém a sama škola jako instituce (organizace práce, režim, formulace požadavků, sociálně psychické klima), často personál od ředitelů počínaje (způsob vedení, jednání a přístup učitelů a žáků. V důsledku toho dochází k tomu, že i škola může přispět k sociálně deviantnímu chování, resp. se podílet na utváření osobností potencionálně takto jednající. Učitelé nejsou dostatečně připraveni na práci s problémovými dětmi, respektování individuálních zvláštností.“ (Kraus, Hroncová, 2010, s 25)

Mezi rizikové faktory patří neefektivní program primární prevence, nejasná pravidla týkající se návykových látek, nepřátelská atmosféra, aktivity zaměřené především na výkon žáků, podceňování spolupráce s rodiči. Pedagogové musí z vlastní iniciativy navazovat správný vztah s dospívajícími žáky a jejich rodiči. Musí se podílet nejen na školní výchově, ale i na čase mimo vyučování. Dobrovolná účast pedagogických pracovníků na volnočasových aktivitách školy je základním předpokladem pro správný rozvoj a vývoj dítěte. (Kraus, Hroncová, 2010)

5.4 Vliv médií

V dnešní době jsou media neodmyslitelnou součástí každodenního života. Žijeme v době masmédií, která ovlivňují nejen dospělé, ale i děti. V souvislosti s negativním dopadem televize či internetu na děti jsou vždy na prvním místě uváděny dopady mediálních obsahů ztvárňujících násilí a agresivní chování. Hlavní obavou je riziko nápodoby ze strany dětí. Riziko, že děti budou chtít vyzkoušet něco, co viděly v televizi je vysoké. (Sekot, 2006)

Mladý člověk se reklamou nechá snadno ovlivnit. Reklamy na návykové látky jsou vysílány přímo v televizi, najdeme je v reklamních letácích, v časopisech, obchodech. Jsou stále na pultech obchodů, vedle pokladny v blízkosti sladkostí. Není výjimkou ani nabízená krabička cigaret vedle dětského časopisu. (Sekot, 2006)

Propagace a snadná dostupnost k návykovým látkám jako je alkohol a tabák je jeden z důvodů, proč k nim dnešní dospívající přistupují s velkou neopatrností. Důvodů proč mladí lidé sahají k návykovým látkám, alkoholu a tabáku je mnoho. Patří k nim dostupnost, zvědavost a snaha o únik z nepříznivé životní situace. Mezi ochranné faktory na úrovni společnosti patří stabilní ekonomická situace, dostatek uplatnění při studiu, na trhu práce. Důležité je zdravé sebevědomí, stabilní sociální zázemí, víra, dobrý zdravotní stav, sociální dovednosti, adekvátní sociální vazby, schopnost zvládat stresové situace. (Sekot, 2006) Dalšími faktory jsou jasně stanovené normy a hodnoty ve vztahu k návykovým látkám, vyvážený přístup společnosti v protidrogové politice, aktivní zapojení obyvatel a organizací do prevence. (Sekot, 2006)

6 KRIMINOGENNÍ ASPEKTY DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

Společenskou vědou, která zkoumá příčiny, obsah a projevy kriminality je kriminologie. Jedním z hlavních cílů či úkolů kriminologie je hledání příčin kriminality. (Svatoš, 2012)

Kriminalistickou charakteristiku můžeme rozdělit na dvě úrovně, podle její obecnosti. První úrovní jsou veškeré trestné činnosti, která dopadají na všechny trestné činy, a druhou úrovní nedruhá úroveň různých skupin trestných činů, jakými jsou např. drogové trestné činy. Na kriminalistickou charakteristiku můžeme pohlížet jako na souhrn kriminalisticky relevantních rysů, které podstatně ovlivňují jednak tvorbu stop, jednak proces odhalování a vyšetřování. Za tyto relevantní rysy můžeme považovat

zejména typické způsoby páčání, typické kriminální situace, typické osobnostní rysy pachatelů a dále také typické motivy. (Porada, 2007)

Drogová kriminalita je z pohledu trestního práva vnímána jako tzv. trestná činnost bez oběti. Alarmujícím zjištěním však je, že podíl drogových trestních činů na celkové kriminalitě v posledních letech strmě stoupá. Vedle samotných uživatelů omamných a psychotropních látek postihuje zejména jejich rodiny a současně působí jako kriminogenní faktor, který přispívá k páčání především majetkové trestné činnosti. Zároveň s majetkovou trestnou činností narůstá podíl osob, které se dopustily trestného činu pod vlivem takové látky. Česká republika je ve světě známá jako země, ve které je velmi snadné si drogy opatřit. (Tomášek, 2010)

6.1 Charakteristika drogové kriminality

Pohled společnosti na šíření a zneužívání drog prošel v posledních letech různou fází. Přibližně do roku 1960 se na tuto problematiku pohlíželo jen jako na odborný problém. V období po roce 1960 až do roku 1990 se jednalo o problém spíše společenský. Právě v tomto období je charakteristické zvýšeným nárůstem užívání drog, který vedl k mnohým zdravotním a sociálním důsledkům. Tento vývoj kvalitativně změnil koncepce a přístupy drogových politik a vyústil v pojmenování zmíněného jevu jako globálního problému. Drogová problematika se tak zařadila mezi jiné celosvětové problémy, jakými jsou např. životní prostředí či migrace. (Kalina, 2003)

Konzumace drog s sebou přináší mnoho různorodých problémů. Od problémů jedince užívajícího drogy, kterými jsou devastace organismu uživatele drogy, spočívající v poškozování životně důležitých orgánů, od jeho společenského propadu, až k problémům zasahujícím celou společnost. (Kalina, 2003)

6.2 Drogová kriminalita dle způsobu páčání

6.2.1 Kriminalita spojená s výrobou, držením a distribucí drog

S touto kategorií úzce souvisí ustanovení zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, postihující nedovolenou výrobu a přechovávání omamných a psychotropních látek, jakož i předmětů určených k výrobě těchto látek. (Cejp, 2004)

Subjekty této skupiny můžeme hierarchicky rozdělit do skupin:

- výrobce drog, kteří stojí na vrcholku pomyslné pyramidy. Výrobci mají většinou odborné znalosti o výrobě drog (získané vzděláním či

samostudiem). Jejich závislost na vyráběných drogách není příliš obvyklá i vzhledem ke skutečnosti, že jejich primárním cílem je vytváření zisku z prodeje drog

- distribuce drog (dealeři), kteří získávají drogy od výrobců a dále je prodávají konečnému spotřebiteli. Dealeři bývají zpravidla zároveň konzumenti drog, a rekrutují se z vrstev s nižším vzděláním. (Cejp, 2004)

Výroba, držení a distribuce drog se od roku 2004 rozšiřuje do menších měst, celkově narůstá užívání takřka všech druhů omamných a psychotropních látek a do obchodování s omamnými a psychotropními látkami jsou mnohem častěji zapojovány osoby pod horní hranicí trestní odpovědnosti. V neposlední řadě je výraznější diferenciací pachatelů, neboť jednotlivé druhy drog jsou obvykle dlouhodobou doménou trestné činnosti různých etnických skupin pachatelů. (Cejp, 2004)

6.2.2 *Kriminalita spojená s dovozem, vývozem a průvozem drog*

Na celou kriminalitu spojenou s dovozem a vývozem drog má vliv řada mezinárodních úmluv, které se vyvíjeli již od počátku 20. století. Jedny z prvních úmluv regulující drogy z mezinárodního hlediska, jakými jsou bezesporu Mezinárodní opiová úmluva z roku 1912 a Úmluva k potlačování nedovoleného obchodu s omamnými látkami, vzniklá v Ženevě roku 1936 (obsahovala již tresty ukládané pachatelům a také vymezovala pojem extradice pachatelů). Za řadu úmluv a protokolů vděčíme také Organizaci spojených národů a její Komisi pro omamné látky, zřízená roku 1946. Způsoby přepravy drog jsou velice rozmanité (např. v rezervních pneumatikách automobilů nebo přepravu drog v tělních dutinách pašeráků či kurýrů). Pašeráci drog využívají při své nelegální činnosti rozsáhlé, předem připravené trasy, které spojují oblasti produkce drog s oblastmi jejich konzumu (nejznámější trasa spojená s Českou republikou je tzv. balkánská cesta, do ČR se dostává největší množství heroinu). (Cejp, 2004)

6.2.3 *Kriminalita páchaná pod vlivem drog nebo kriminalita páchaná za účelem získání finančních prostředků k nákupu drog*

Do této skupiny patří celá řada trestných činů. Konzumenti drog se ve většině případů snaží opatřit drogy či finanční prostředky k nákupu drog nelegálním způsobem, z těchto důvodů se uchylují ke krádežím, loupežím a vloupáním do zdravotnických

zařízení. Opomenout nemůžeme ani již zmiňovaný trestný čin šíření toxikomanie (pachatelé drogové kriminality, tj. výrobci, dealeři, distributoři, převozci, a toxikomani). (Konrád, 1999)

6.3 Charakteristické rysy pachatelů drogové závislosti

Mezi pachateli drogové kriminality převládají muži (podíl žen se pohybuje okolo 10%). Věková hranice pachatelů se postupně snižuje a nejčastěji se pohybuje mezi 20 – 30 lety, kdy tato skupina tvoří u jednotlivých drogových trestných činů až 50% všech pachatelů. Pokud se ztotožníme se závěry studie Institutu pro kriminologii a sociální prevenci z roku 2010 největší skupinu pachatelů trestných činů dle § 283 a § 284, trestního zákoníku, tvoří prvopachatelé. Pokud budeme na pachatele drogových trestných činů nahlížet z hlediska jejich etnické příslušnosti, největší skupinu budou tvořit čeští a slovenští občané. Dále se skupiny rozdělují zejména dle druhů drog. O obchod s halucinogeny se v České republice starají především Češi, Arabové (původem převážně z Alžírsko či Tunisu), Rusové a Ukrajinci. Obchod s heroinem je dominantou zejména kosovoalbánských pachatelů a dále např. Bulharů a Turků. Asijské zločinecké skupiny se na našem území nespécializují na obchod s jedním druhem drogy, ale zajímají se o jakoukoliv lukrativní oblast. Obchodují s heroinem, pervitinem, kokainem, cannabiniody a v poslední době zejména s extází. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002)

S drogovou kriminalitou je většinou spojen její trvalý nebo pokračující charakter. Pachatelé nemívají zájem se svými drogovými aktivitami skončit a ty pak nevykazují jednorázový charakter, ať už je tato situace dána závislostí na droze, či na finančních výhodách spojených s výrobou či distribucí drog. Vyšetřující orgány musí objasnit počet pachatelů zapletených do trestné činnosti, jejich postavení v hierarchii organizované skupiny, míru jejich zavinění, včetně motivů. Vyšetřování často komplikuje neochota pachatelů ke spolupráci, záměrné poskytování nepravdivých informací, k čemuž může přispět i fyzický a psychický stav pachatele, který může být ovlivněn aplikací návykové látky. (Cejp, 2004)

7 PREVENCE

„Slovo prevence je latinského původu a znamená opatření učiněná předem, včasnou obranou nebo ochranou.“ (Nešpor, Scémy, 1999)

Prevence spočívá v nemanipulativní a v neagresivní intervenci, jehož prostřednictvím pozitivně ovlivňujeme duševní i fyzické zdraví. Cílem je posilování a podpora pozitivních podmínek a snížení škod způsobované užíváním či zneužíváním drog. Základním pilířem prevence je dostatek informací o možných následcích. (Vágnerová, 2002)

„Pojmem prevence rozumíme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevencí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky.“ (Vágnerová, 2002, s 25)

Je zapotřebí vytvořit kolem jedince prostředí, které drogy odmítá a věnovat pozornost svému prostředí a všimnout si negativních změn,

Prevence drogové kriminality by měla být na prvním místě v boji proti drogové závislosti. Jde o fenomén dnešní doby, kdy mladí lidé mají dostatek volného času, nedostatek volnočasových aktivit, často se schází s různými pochybnými partami a někteří snad z nudy či ze zvědavosti experimentují s návykovými látkami. (Vágnerová, 2002)

Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciární. *„Cílem primární prevence je předcházet nemoci předtím, než vznikne, což znamená předcházet problémům s návykovými látkami a těch, kdo je ještě nezačali škodlivě užívat. Sekundární prevence se provádí až po vzniku nemoci, ale ještě předtím, než nemoc způsobila poškození. Jejím cílem je tedy poskytnout efektivní pomoc těm, kdo začali návykové látky zneužívat, kde ale stav příliš nepokročil. Terciární prevence se použije po té, co nemoc způsobila poškození, cílem terciární prevence je předejít dalším škodám. Překrývá se s léčbou závislosti na návykových látkách a s mírněním škod.“ (Nešpor, Scémy, Pernicová, 1999, s 36)*

7.1 Rozdělení prevence

7.1.1 Primární prevence

Klade důraz na snížení zájmu o drogy či návykové látky a klade si za cíl odradit od prvního užití drogy nebo aspoň co nejdéle odložit první kontakt s drogou. Primární prevence se uskutečňuje nejen ve školách, ale také v rodině či při mimoškolních aktivitách. Patří sem informace v rámci vyučování přes přípravu na rodičovství, vytváření nabídky alternativních, společensky přijatelných aktivit až po ovlivňování názorů a postojů jedince i veřejnosti a podporu zdravého životního stylu či zachování integrity osobnosti. Hlavním prvkem této prevence je dát někomu, kdo je v drogové problematice nezralý dostatek informací, kam užití drogy spěje a jaké hrozí následky. Je snahou ovlivnit chování jedince, aby v důsledku určitého rizika nemohl drogový problém vzniknout a to ani na bázi experimentu. (Bátrová,2010)

Primární prevence má tři základní pilíře:

- informace
- postoje
- chování

Při primární prevenci je důležité působit systematicky a dlouhodobě. Současně orientovat své působení na pozitivní alternativy a používat moderní výukové metody. V neposlední řadě řešit situaci jakým způsobem reagovat, pokud je droga nabídnuta a jak ji odmítnout. (Bátrová,2010)

7.1.2 Prevence v rodině

V rodině je nejdůležitější vytvořit atmosféru důvěry a věnovat dětem dostatek času, umět jim naslouchat a hovořit o tom co je těší nebo trápí. Měli bychom respektovat fakt, že i děti mají své problémy. Je naší rolí vypěstovat v nich vědomí, že se na rodiče mohou obrátit o pomoc a radu, jak problém vyřešit. Naučit děti, jak překonat špatnou náladu, předcházet nudě a pocitu osamělosti. Znat kamarády svých dětí, atmosféru jejich party a učit je, jak se ubránit nevhodné společnosti. Umět s dětmi hovořit o drogách, vysvětlit jim proč a jak by se měly drogám vyhýbat. „*Jestliže vám bude dítě důvěřovat, roste šance, že se dokáže svěřit s velkými nebo i s nebezpečnými problémy*“. (Nešpor, 2011, s 3)

7.1.3 Prevence ve škole

Ve škole je velmi důležitá spolupráce s rodiči. Škola vždy oznámí rodičům výkyvy v prospěchu dítěte, změny chování nebo jiné příznaky, které pomůžou rodičům včas a účinně reagovat. Informace poskytované dětem na základních školách by měly být velmi konkrétní. Cílem je zdůrazňování hodnoty lidského zdraví a vštěpování přání být zdravý. Postupně je třeba informace transformovat do pravidel a návyků a srozumitelně je vysvětlovat. Cílem prevence ve škole jsou praktické rady, jak odmítat nabízené drogy, jak poskytnout první pomoc, na koho se obrátit v tísní (linka důvěry, poradny, krizová centra atd.). *„Děti, které navštěvují školní družiny a kluby, zájmové oddíly a kroužky, uskutečněné v rámci školských zařízení, patří spíše k populaci bez závažnějších poruch chování a delikvence.“* (Bártová, 2010, s 8)

7.1.4 Prevence ze strany veřejnosti

Cílem prevence je zvýšit drogové povědomí pomocí místních vlivných osobností, občanských sdružení a důležitých institucí. Hromadné sdělovací prostředky přinášejí informace o konkrétních závažných událostech z „drogové scény“ (úmrťích, trestných činech narkomanů atd.). Tyto informace mají za úkol upozornit, odstrašit a mobilizovat účinek. Cílem této prevence není poskytnout informace za každou cenu, ale pomoci experimentátorovi a závislému, aby se rozhodl o svém zdraví. Rodina v tomto případě může dítěti poskytnout nutnou jistotu v těžkých chvílích. Je ovšem potřeba, aby rodiče i učitelé měli potřebnou podporu a ochranu pro svůj nesnadný úkol – aby jejich úsilí nebylo ohroženo klimatem, jež drogy akceptuje. (Nešpor, 2011)

7.2 Sekundární prevence

Je práce s těmi, kteří již drogu okusili, nebo s ní experimentují. Spočívá ve včasném rozpoznání varovných signálů, prvních projevů drogové závislosti a následně v koordinaci činností (pedagoga, rodičů, lékaře, psychiatra, psychologa, popř. policie) při pomoci a léčbě. Hlavním obsahem je poradenství a terapie, jejichž cílem je motivace klienta, aby ukončil nebo omezil užívání návykových látek. Cílem je přijmout fakt, že „mám problém“.,, *Cílem sekundární prevence je vrátit jedincem do původního stavu a systematicky ho kontrolovat kvůli riziku opětovného selhání“.* (Hroncová, 2007, s 100)

7.1.3 Terciární prevence

Je činnost zaměřená na předcházení opětovného propadnutí patologickému chování, a to u jedinců, kteří si již prošli a nebo právě procházejí léčebným procesem. Jedná se v podstatě o co možná největší zmírnění důsledků, které užívání způsobuje. Součástí terciární prevence je zdravotní rehabilitace s obnovením psychických, fyzických a sociálních schopností a současně usiluje o minimalizaci následků psychických onemocnění. V rámci tohoto programu se např. provádí výměna použitých jehel a stříkaček za nové. Tento program není na podporu braní drog, jak by se mohlo zdát. Lidé v této fázi, musí drogu brát a nebudou-li mít čisté jehly a stříkačky budou si brát použité z nemocničních kontejnerů, vzájemně si je půjčovat, sdílet ve skupině a riskovat infekci (v lepším případě žloutenku, v horším HIV/AIDS). Právě tato skupina narkomanů patří k těm nejnebezpečnějším z pohledu přenosu infekčních onemocnění. “ (Nešpor, 2011)

Pouhá nabídka čistých stříkaček a jehel nestačí. Je nutný tlak a neustálé opakování a vysvětlování, aby daní jedinci nové stříkačky a jehly opravdu používali. „Na skupinu toxikomanů, která odmítá léčbu a nenavštívila by žádné zařízení, je zaměřena práce streetworkerů (vyhledávání v narkomanů v terénu – výměna jehel a stříkaček, vitamíny, kondomy, informace). (Štáblová, 2006)

Do terciární prevence patří substituční program. Základem je náhrada ilegální nečisté drogy za drogu chemicky čistou, legálně podanou k tomu určeném zařízení. (Nešpor, 2011) Droga samotná přestává být v určité fázi závislosti tou nejdůležitější. Zbavit se jí není složité, protože pozitivní efekt již neexistuje. Daleko složitější je zbavit se zažitého stereotypu toxikomanského života. (Presl, 1994)

PRAKTICKÁ ČÁST

8 CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

8.1 Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je analyzovat na základě odborné literatury, internetových zdrojů a dalších zdrojů, které právní, sociální a kriminogenní aspekty ovlivňují drogovou kriminalitu. A současně zjistit jaké sociální důsledky ovlivnili život drogově závislých a s jakými kriminálními činy se Policií ČR nejčastěji setkává.

8.2 Hlavní výzkumné otázky

Cílem praktické části bakalářské práce je pomocí výzkumných otázek:

- Zjistit, s jakými sociálními důsledky se potýkají drogově závislí?
- Zjistit, s kterými kriminálními činy drogově závislých se Policie ČR setkává nejčastěji?

8.3 Metodika

Pro výzkumnou část mé bakalářské práce jsem použila kvalitativní výzkum, který je vhodným k zjištění právních, sociálních a kriminogenních aspektů. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů zjišťuji, které kriminální činy jsou páchané nejčastěji, s jakými důsledky se potýkají drogově závislí, jak dlouho uživatelé berou drogy, co je k drogám přivedlo, jaké mají vztahy s rodiči, jejich partnerský a pracovní život.

„Termínem kvalitativní výzkum rozumíme jakýkoliv výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Může to být výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vtaů. Kvalitativní metody se užívají k odhalení a porozumění toho, co je podstatou jevů, o nichž toho ještě moc nevíme. Mohou být také použity k získání nových a neotřelých názorů, jevů, o nichž už něco víme. V neposlední řadě mohou kvalitativní metody pomoci získat o jevu detailní informace, které se kvantitativními metodami obtížně podchycují.“ (Strauss- Corbinová, 1999, s 10-11)

Cílem kvalitativního výzkumu je snaha získat mnoho informací od nízkého počtu osob. Informátoři v podstatě rozhodují o množství dat tím, že samy řeknou, co považují za významné a výzkumník, pak hledá v poskytnutých informacích strukturu.

8.4 Výzkumný vzorek

Výzkum byl proveden se zaměstnanci Policie ČR a s osobami drogově závislými. První část je zaměřena na policejní informátory poznatky a druhá část je zaměřena na drogově závislé informátory. Tyto dotazníky jsem rozdala 3 policistům ČR a 3 drogově závislým. Celkem byl výzkumný vzorek složen z šesti informantů, kteří absolvovali polostrukturované rozhovory.

Informantům byly v rámci výzkumu položeny otázky, které vedly ke stanoveným otázkám:

- S jakými sociálními důsledky se potýkají drogově závislý (jak dlouho uživatel bere drogy, co ho k drogám přivedlo, vztah rodiny, přátel, partnerství).

- S kterými kriminálními činy drogově závislých se Policie ČR setkává nejčastěji (jak často se setkávají s drogově závislými, jaké trestné činy jsou páchany nejčastěji, prevence).

9 ANALÝZA S VYHODNOCENÍM VÝZKUMU

V této části bakalářské práce jsem se věnovala výzkumnému šetření, analýze rozhovorů a následnému vyhodnocení výzkumu. V rozhovoru jsem se snažila získat odpovědi na 5 otázek, i když k tak rozsáhlé problematice by otázek mohlo být mnohem více. Přesto jsem získala odpovědi, které jsem pro svůj výzkum potřebovala. Dotazník byl předem připravený a polostrukturovaný.

Informant A: policista, 48 let

1) Jak dlouho pracujete u Policie ČR?

„Téměř 10 let.“

2) Je prevence v oblasti OPL dostačující?

„S prevencí se musí začít hned u dětí a to v rámci rodiny. Je zapotřebí kolem jedince vytvořit prostředí, které drogy odmítá a zajímá se o úplně jiný způsob života. Je nutné dětem již od útlého věku věnovat pozornost a dostatečně ho připravit na okolní svět. Dát někomu, kdo je v drogové problematice nezralý, dostatek informací a ukázat kam spíše užití drogy a jejich následky. Současně s rodinou by měla prevenci zajišťovat škola. Je nutné, aby pedagogové byli dostatečně proškoleni, jak se chovat, jak vypořádat probíhající změny nálad a správně reagovat na takového žáka. Velkým přínosem v oblasti prevence na školách je tzv. peer program. Kdy peeri mají za úkol uvést problematiku drogové závislosti zcela přirozenou nenucenou formou běžného rozhovoru“.

3) Jaké OPL se nejčastěji užívají?

„Úplně nejčastěji se setkáváme s požíváním alkoholu, marihuany, ale bohužel se do popředí dostávají drogy, jako je např. pervitin, kokain, LSD. „

4) Jsou sankce za drogové delikty dostačující?

„Ne, rozhodně ne. Za zásadní problém vidím skutečnost, že samotné užívání drog není v ČR trestným činem. Vychází ze zásady, že sebepoškozování v důsledku užití drog není trestné. V trestním zákoně jsou vymezeny tzv. drogové paragrafy, které postihují osoby,

kteře se podílejí na výrobě, distribuci, nabídce prodeji a přechovávání drog, Jejich samotné užívání ani jejich přechovávání pro vlastní potřebu však nepostihuje. “

5) Které trestné činy jsou páchané drogově závislými nejčastěji?

„Zcela jistě se v souvislosti s požíváním OPL jedná o výskyt agresivního chování a snížení schopnosti se ovládat. Lidé závislí na alkoholu a drogách mají velký podíl na dopravních nehodách, kriminálních činech, jako jsou krádeže, prostituce, výroba a držení OPL a v některých případech i na vraždách. “

Informant B: policista, 34 let

1) Jak dlouho pracujete u Policie ČR?

„Teď to bylo 8 let. “

2) Je prevence v oblasti OPL dostačující?

„Zásadní problém vidím v tom, že mladá generace je k užívání drog stále tolerantnější, dokonce lze říci, že každá nastupující generace je k více drogově liberálnější. Důležitým prvkem prevence z mého pohledu je ukázat adolescentům vhodnější možnosti jak trávit volný čas. V tomto případě má na dítě vliv prostředí, ve kterém žije a tím je rodina. Současně je nezbytné řešit situaci jakým způsobem reagovat, pokud je droga nabídnuta a jak ji odmítnout. “

3) Jaké OPL se nejčastěji užívají?

„Jednoznačně alkohol. Důvodem je fakt, že společnost nemá ve zvyku řadit alkohol mezi drogy a je k užívání alkoholu velmi tolerantní. Následuje kouření marihuany, která je nejrozšířenější drogou proto, že umí navodit pocit uvolnění, euforii nebo zvýšit sexuální aktivitu. Velké nebezpečí vidím v tom, že ji lidé považují za relativně neškodnou. V souvislosti s „noční“ zábavou rostou zkušenosti s extází a užíváním pervitinu a kokainu. “

4) Jsou sankce za drogové delikty dostačující?

„Rozhodně ne. Největší problémem je skutečnost, že samotné užívání drog není v ČR trestným činem. Nový trestní zákoník ani zcela nesplňuje závazky vyplývající ze sjednaných mezinárodních úmluv, protože nadále netrestá držení drog v malém množství pro vlastní potřebu a také užívání těchto látek. Domnívám se, že jediným

účinným postupem v boji s drogovou kriminalitou je zpřísnit postihy za drogové trestné činy, kdy by za prodej drog za přitěžujících okolností bylo možné udělit i doživotní trest odnětí svobody a tím odpojit nejvýznamnější zločince z drogového systému. Tvrdé postihy by určitě byly odstrašujícím příkladem pro všechny nově začínající dealery nebo výrobce drog. Škoda jen, že se nad tímto nezamysleli i tvůrci nového trestního zákoníku ČR, ve kterém tresty za drogové delikty zůstaly téměř nezměněny od současných. Změnit by se měl také postoj médií a sdělovacích prostředků k problematice, jejichž velká část se místo varování a odmítání nelegálních drog upoutává k pravému opaku, kdy problémy často bagatelizuje a v hraničních případech i některou z drog propaguje. To samé by si měly uvědomit i některé celebrity a měly by přestat být hrdé na to, že jsou závislé na drogách a tím negativně působit na jejich mladé obdivovatele.“

5) Které trestné činy jsou páchané drogově závislými nejčastěji?

„V souvislosti s užíváním drog se uživatelé dopouštějí krádeží. Nejčastějšími jsou krádeže, kdy okrádají vlastní rodinu, krádeže v obchodech, na druhém místě pak vloupání do automobilu a dále poškozování cizí věci. V dnešní době se množí také případy, kdy je řidič motorového vozidla pod vlivem drog.“

Informant C: policista, 42 let

1) Jak dlouho pracujete u Policie ČR?

„Pracuju 11let.“

2) Je prevence v oblasti OPL dostačující?

„Jsem zastáncem, že největší podíl na prevenci by měla mít rodina. Rodiče by měli svým dětem věnovat dostatek času, hovořit s nimi o tom, co je trápí, umět jim naslouchat. Zároveň je důležité děti připravit na to, jak překonat překážky, naučit je říkat NE a umět odmítat nabídky. Dále pak informovat děti o možném riziku a následcích užívání drog. Dalším důležitým krokem v prevenci jsou informace, které by se měly dětem předávat již na základních školách. Je důležité zdůrazňovat hodnoty lidského zdraví. Při prevenci ve školách předávat praktické rady jak poskytnout první pomoc, na koho se obrátit a nezapomínat na informace o formách pomoci v tísni, jako jsou linky důvěry, poradny, krizová centra apod.“

3) Jaké OPL se nejčastěji užívají?

„Pokud budeme mezi drogy počítat alkohol, pak je v ČR nejrozšířenější drogou. U adolescentů je nejvíce užívanou droga marihuana. Další drogou, která přestává být výlučně drogou problémových uživatelů, je pervitin.“

4) Jsou sankce za drogové delikty dostačující?

„Vliv na sankce v ČR má mezinárodní protidrogové společenství. Některé evropské země mají příliš liberální přístup k drogové problematice, zejména vzhledem kuživatelům a malovýrobci omamných nebo psychotropních látek. Nejpřísněji jsou drogové delikty postihovány v některých asijských státech, kde za ně bývá často udělen i trest smrti např. Čína, Singapur nebo Thajsko. Zákony některých evropských zemí umožňují za tyto delikty udělit tresty odnětí svobody na doživotí např. v Řecku nebo Turecku. Naproti tomu jsou v Evropě státy jako Švýcarsko nebo Nizozemí, které zastávají k drogové problematice velmi liberální přístup zaměřený na prevenci. V těchto liberálně smýšlejících zemích rapidně stoupají počty drogově závislých, a to i na tvrdých drogách a úměrně s tím stoupá i ostatní kriminalita páchaná pod vlivem drog jako jsou krádeže nebo loupežná přepadení. Pro příliš nedostačující sankce v ČR se na drogové trestné činnosti podílejí ve velké míře cizinci.“

5) Které trestné činy jsou páchané drogově závislými nejčastěji?

„Trestné činy drogově závislých můžeme rozdělit na trestné činy s cílem vytvořit nabídku drog, trestné činy páchané pod vlivem drog, další jsou trestné činy zaměřené na získání drog a jako poslední trestné činy páchané na drogově závislých. Nejčastější trestné činy páchané pod vlivem drog je okrádání rodinných příslušníků, krádeže, krádeže motorových vozidel a věcí v nich. Dále pak vloupání do víkendových chat, bytů a obchodů. Uživatelé drog v těchto případech páchají trestnou činnost z ekonomických příčin, kvůli vysokým cenám drog na trhu.“

Informant D: drogově závislý, 36 let

1) Jak dlouho berete drogy?

„11let (marihuana, pervitin)“

2) Jak ovlivnily drogy vaše vztahy s rodiči?

„To, že beru drogy naše vztahy nijak neovlivnilo, protože jsem s nima skoro nežila a ani jsem s nima nebyla v kontaktu. I kdybych byla čistá, tak by to naše vztahy nezměnilo.“

Když jsem s nima ještě bydlela asi jenom do 15, to už je hodně dávno, tak jsem jen hulila marihuanu a pila hodně alkohol. Do pervitinu jsem spadla, až když jsem odešla z domova. Tim jsem ztratila úplně kontakt s našima a bráchou.“

3) Jak drogy zasáhly do vašich partnerských vztahů?

„Drogy mi do mejch partnerskejch vztahů asi zasáhly hodně no. Můj přítel bral drogy semnou a je to fakt divný, ten drogovej partnerskej vztah, protože dlouho mezi náma fungovalo takový to „my“, my oba je bereme a jsme v tom namočený spolu. Je to taková drogová láska, která je větší než ta normální. Ale tahle super drogová láska, jak se zdá se začne brzo sypat, úplně z prostýho důvodu. Dojdeš do situace, kdy přestaneš myslet na toho druhýho, máš fet, ale necháš si ho jenom pro sebe, protože ty to v tu chvíli potřebuješ mnohem víc než ten druhej samozřejmě. Takže tady v tom případě droga moc ovlivňuje vztah.“

4) Jak drogy ovlivnily přátelství a váš sociální život?

„Po pravdě, přátelství na drogách neexistuje. Jedeš čistě jen sama na sebe. Je to jen přátelství na oko, jen taková výpomoc v nouzi, ale přátelství jako taková se nenosí. Žádnou holkou z dřívějška mi fakt přátelství nevydrželo. Držíš se v tlupě lidí, který jsou na to stejně blbě jako ty. Nezajímají tě okolní lidi, okolní svět. Nejhorší stavy byly, když jsem musela jít třeba nakoupit fakt potřebný věci, a ted' se snažíš vypadat úplně normálně, ale ono to prostě nejde. Vidiš ty pohledy lidí, jak na tebe koukají a říkají si „to je fetka“, ale mě to bylo úplně jedno, ztratíš jakýkoliv zábrany a soudnost. Každý jede hlavně sám za sebe. Lidi z okolí, sousedi, známý, tě vůbec nezajímají. Zajímá tě jen svůj svět, svoje ulita a bublina. Co si myslí sousedi naproti je ti úplně jedno a co ví taky. Okolo žádný sociální vazby nefungují. Když musíš tak musíš, a neřešíš to. Sociální vazby na drogách jsou maximálně s tím partnerem a tlupou těch lidí, kteří jsou ochotní se s tebou občas sjiždět, občas se podělit, to je jediný, koho potřebuješ.“

5) Jak drogy zasahují do vašeho pracovního života?

„Ze začátku jsem chodila do práce, musela jsem se nějak živit, vydělat si nějaký peníze. Můžu říct, že jsem nějak byla schopná tam chodit docela dlouho dobu, než jsem do toho spadla až fakt moc. Kolikrát jsem to tak přepálila, že jsem dva dny nebyla schopná vstát z postele. To byl docela průser, ale nějak jsem to v práci vyžehlila. Dokud se tohle

nestávalo pravidlem, pak mě vyhodili. Pak jsem na tom byla asi úplně nejméně nejhůř, takže jsem chvíli byla na pracáku a občas někde dělala nějaký brigády.“

Informant E: drogově závislý, 24 let

1) Jak dlouho berete drogy?

„Někdy ve 14ti letech jsem začal experimentovat s alkoholem, dostal jsem se do blbý party a asi v 15ti jsem začal hulit marihuanu, přišel jsem si hustej. Tím to tenkrát asi všechno začalo, pak už to semnou šlo jen z kopce (marihuana, alkohol).“

2) Jak ovlivnily drogy vaše vztahy s rodiči?

„No, tak jasný, že reakce rodičů byla příšerná. Máma i táta vyváděli jak poblázněný. Já jsem nechápal, o co jim jde. Matka vyváděla, ale mnohem víc než táta. Táta měl jen blbý řeči, proč piju, když to neumím. Bylo to hrozný, měl jsem hrozný stavy. Ona kombinace fakt velkého množství alkoholu s trávou není žádný med. Kolikrát jsem byl někde s partou venku a nemohl jsem ani dojít domu. Rodiče měli strach, protože jsem třeba nepřišel dva dny domu, nevěděli co se mnou je. Naši se tenkrát rozvedli, už ani nevím proč. Když táta odešel z baráku, tak jsme spolu ztratili úplně kontakt. Máma si našla nového chlapa. Ten byl hrozný, nechala se od něj strašně zmanipulovat. Mlátil mě. Už se to nedalo vydržet, tak jsem asi v 17 odešel z baráku. Takže jsem do toho spadnul ještě víc. Neměl jsem peníze na alkohol ani na trávu, tak jsem často kradl v malejch krámech, ale fakt ve velkým. K mámě jsem se nechtěl vrátit kvůli tomu jejímu chlapovi, tak jsem šel k babičce, kde jsem bydlel ve sklepě. Babička mi dávala najíst a dávala mi peníze, ale nevěděla na co samozřejmě.“

3) Jak drogy zasáhly do vašich partnerských vztahů?

„Tak rozhodně, když jsem byl každý den v takovýhlehle stavu, žádnou holku to moc nelákalo. Normální holky o mě samozřejmě ani nezavadily. A když náhodou jo, tak velmi rychle zjistila, že moc piju a hulim, protože já jsem se s tím samozřejmě netajil a hlavně to ani nešlo, tak mě hned poslala do háje. Můj nejdelší vztah trval asi 2 roky. Byla to moje velká láska, taková ta pro mě osudová. Myslel jsem si to, protože ona taky hodně pila a občas si semnou zahulila, tak mi to přišlo, že jsem konečně našel někoho, kdo mi rozumí a kdo má rád stejný věci jako já. Čím dýl jsme spolu byli, tím to bylo horší a horší. Pil jsem víc a víc a neuměl jsem se k ní chovat. Byl jsem na ní fakt hnusnej.“

Kolikrát jsem čekal až usne a pak jsem šel pít dál. To už ona nevydržela a odešla ode mě a nechala mě v tom zase samotnýho.“

4) Jak drogy ovlivnily přátelství a váš sociální život?

„Tak já tím, že jsem pil jsem o žádný přátele nepřišel, ale naopak spíš ten alkohol, ty naše vztahy utužoval. Víte co, napíšete si s kámošem, že zajdete na pivo, sejde se vás parta, popijíte pivka, ale pak to zklouzne k tvrdýmu vždycky. Je sranda, lidi se baví. Máte stejnej záměr, bavit se, užít si zábavu. A takhle to bylo skoro každěj den. Ten pocit, že se probudíte a první co je, že myslíte na to, jak si dáte pivo a víte, že váš kámoš to má úplně stejně. Takže kamarádů jsem měl dost. Samozřejmě to okolí na vás nekouká nijak hezky, ale mě to bylo vždycky jedno, co si kdo myslí. Bavilo mě to a to dost.“

5) Jak drogy zasahují do vašeho pracovního života?

„Nejhorší bylo, že já jsem vždycky dělal takový práce, kde se prostě mohlo pít a taky, že se hodně pilo. Dělal jsem na stavbě, pomocný práce na silnicích, v lese. Kde ráno jsme se sešli na benzínce a první co bylo, že jsme si dali pivko, aby nám ten den dobře začal. Takhle jsem si ze začátku kupoval tři na den s sebou do práce, pak 6 na den a pak to zklouzlo k tomu, že jsem v práci taky vypil až 10 piv nebo flašku rumu. To bylo prostě neúnosný a hlavně taky nebezpečný v tomhle stavu něco dělat. Takže jsem byl vždycky spíš radši, když jsem žádnou práci neměl a nemusel jsem nic dělat. Vždycky se něco někde splašilo a když bylo nejhůř šlo se krást. Vždycky jsem se z toho svého stavu dobře vyspal a mohl jsem začít v klidu nanovo.“

Informant F: drogově závislý, 50 let

1) Jak dlouho berete drogy?

„30let (pervitin, opiáty)“

2) Jak ovlivnily drogy vaše vztahy s rodiči?

„Vztahy s rodiči? (smích) Já jsem vlastně nikdy žádný vztahy s rodiči ani neměl. Moje máma byla alkoholička a můj otec byl tyran. Mámu, mě i sestru dokázal jen mlátit. Vůbec jsem ho nebral jako autoritu, ale naopak. Nedivil jsem se, že máma pije. Nikdy by s ním jinak nemohla vydržet takhle dlouho. Já jsem se na to co se dělo u nás doma už nemohl koukat, takže jsem v 17ti letech odešel z baráku, v tu dobu jsem jen hulil a občas taky pil. Od té doby jsem ztratil veškerej kontakt s rodičema i ségrou. Vím jen, že tátu

asi zavřeli pro ublížení na zdraví mámy, to se ke mně tenkrát dostalo. Dlouhou dobu jsem si to vyčítal, že jsem tam mámu s ním nechal a že to došlo až takhle daleko. Byla to pro mě velká rána z který jsem se nedokázal vzpamatovat. Měl jsem tenkrát k drogám velmi blízko, chytnul jsem se špatnejch lidí, který mi dokázali pomoci jen tak, že mi řekli „dej si s náma, ono se ti uleví a na všechno zapomeneš a bude ti krásně“ ... a měli pravdu.“

3) Jak drogy zasáhly do vašich partnerských vztahů?

„Já jsem vlastně nikdy žádný vážně vztah neměl, vždycky to trvalo je „chvíli“, pár měsíců, ale kvůli mojí závislosti to stejně nikdy nevydrželo. Jen asi jednou jsem byl vážně zamilovanej, ale ta holka brala drogy ještě ve větší míře než já. Tenhle náš vztah nevztah trval asi necelej rok, za ten rok ode mě dostala tři facky, to jsem se musel hodně krotit, nechtěl se bejt jako můj táta, ale ona měla hrozný stavy, vždycky když jsme se pohádali, tak na mě šla s pěstí, s klíčkama, jednou mě docela napadla nožem. Takže jsem to potom ukončil a odešel jsem od ní, nemělo to cenu a bál jsem se, že by se fakt mohlo mě nebo jí něco stát. A jaký byli vztahy s holkama, co nebraly? Nějaký to věděly, nějaký ne. Některým jsem to neřek a sami to nepoznaly. Ty, který to věděly, to vzaly dobře. Ale taky nějaká do mě hučela, ať toho nechám. Nepřijde mi, že bych se s nima kvůli drogám hádal.“

4) Jak drogy ovlivnily přátelství a váš sociální život?

„Nevim jestli se v tomhle mym roztrskotym životě dá bavit o „přátelství“. Všichni pro mě byli spíš známí, co se semnou rozdělili o drogy a spíš jsem věděl, že ví jak mi je, když mam absták a že mě v tom nenechají. Takový drogový kámoši. Měl jsem jen jednoho nejlepší kamaráda, kterýho už nemám. Ufetoval se a víc se o tom nechci bavit. Hodně mě to zasáhlo. Můj život to ovlivnilo hodně. Většina lidí se na mě kouká jako na zfetovanýho potetovanýho kriminálního. Když jdu po ulici nekoukám se nikomu do očí, protože nesnenu ty jejich pohledy. Jo měl jsem pár problémů s policajtama, za výtržnictví, drobný krádeže, ale nikdy jsem nesesedl. Taky jsem byl několikrát na záchytce.“

5) Jak drogy zasahují do vašeho pracovního života?

„Jo pár prací jsem měl, ale nikde jsem dlouho nevydržel. Buď to bylo kvůli lidem co tam semnou pracovali, a nebo jsem to prostě nedával kvůli drogám, co jsem bral.“

Většinu času jsem byl na pracáku a, i když jsem bral drogy, chodil jsem do práce. Možná si myslíš, že nepracuju, když jsem na pracáku, ale to by ses divila, jaký brigády jsem dělal. Dlážďení, uklízel jsem parky, zámkovku, chodil na stavby. Možná vypadám hubeně, ale zvládnu toho hodně.“

10 SHRNU TÍ A ZÁVĚR VÝZKUMNÉHO PROJEKTU

Výzkum měl analyzovat otázku, která byla pokládána policistům ČR, úkolem bylo zjistit, s jakými kriminálními činy se Policie ČR setkává nejčastěji, jaké OPL se nejčastěji užívají, zda jsou sankce za drogové delikty dostačující.

Jak dlouho pracujete u Policie ČR

Hlavním důvodem této otázky bylo zjistit, jak velké má informátor zkušenosti s drogově závislými. Informátor C pracuje u Policie ČR nejdéle, již 11let, informátor A 10 let a informátor B 8 let.

Je prevence v oblasti OPL dostačující

Všichni tři informátoři se shodují, že největší podíl na prevenci má především rodina. Je nutné dětem věnovat pozornost, hovořit s nimi o tom, co je trápí, umět jim naslouchat. Všichni informátoři jsou za jedno, že je důležité děti připravit na to, jak překonat překážky a umět odmítat nabídky. Dát někomu, kdo je v drogové problematice nezralý, dostatek informací a ukázat kam spěje užití drogy a jejich následky. Informátor A tvrdí, že s prevencí by se mělo začít hned u dětí. Informátor A a C souhlasí s tím, že by měla prevenci zajišťovat současně s rodinou škola. Podle Informátora C je důležitým krokem, předat informace dětem, již na základních školách, ukazovat dětem hodnoty lidského života. Důležitým aspektem dle Informátora C je také ukázat adolescentům jak drogově závislému člověku pomoci. Jak poskytnout první pomoc nebo na koho se odkázat v případě nouze. Znat linku důvěry, krizová centra. Pro Informátor B je zásadní ukázat adolescentům, že jsou mnohem vhodnější možnosti jak trávit volný čas.

Jaké OPL se nejčastěji užívají

Informátoři se shodli, že se nejčastěji setkávají s požíváním alkoholu, který je v ČR nejrozšířenější drogou. Dále pak se informátoři shodují, že u většiny adolescentů je nejvíce užívanou drogou marihuana. Současně mají velký vzestup taneční drogy, se kterými roste zkušenost s extází a užíváním pervitinu a kokainu.

Jsou sankce za drogové delikty dostačující

Informátor A vnímá sankce jako nedostačující. Důvodem je, že užíváním drog, není v ČR trestným činem. Za zásadní problém vidí skutečnost, že sebepoškozování v důsledku drog, není trestné. Postihnutelní jsou pouze jen ti, kteří se podílejí na výrobě, distribuci, drogy nabízejí nebo přechovávají. S tímto názorem souhlasí i informátor B a přidává, že velkým problémem je také to, že se netrestá držení drog v malém množství pro vlastní potřebu. Informátor zastává názor, že tvrdší postihy by byly odstrašujícím příkladem pro všechny nově začínající dealery nebo výrobce drog. Informátor C říká, že *„Naproti tomu jsou v Evropě státy jako Švýcarsko nebo Nizozemí, které zastávají k drogové problematice velmi liberální přístup zaměřený na prevenci. V těchto liberálně smýšlejících zemích rapidně stoupají počty drogově závislých, a to i na tvrdých drogách a úměrně s tím stoupá i ostatní kriminalita páchaná pod vlivem drog jako jsou krádeže nebo loupežná přepadení. Pro příliš nedostačující sankce v ČR se na drogové trestné činnosti podílejí ve velké míře cizinci“*.

Které trestné činy jsou páchané drogově závislými nejčastěji

Informátor A odpověděl, že se v důsledku užívání alkoholu a drog nejčastěji setkává s agresivním chováním a současně se sníženou schopností se ovládat. Lidé drogově závislí mají velký podíl na dopravních nehodách, na kriminálních činech jako jsou krádeže, prostituce. Informátor B se nejčastěji potýká s krádežemi, kdy v souvislosti užívání drog okrádají vlastní rodinu, kradou v obchodech a v současné době se množí případy, kdy je řidič pod vlivem drog. Informátor C se ztotožňuje s Informátorem B, kdy se nejčastěji setkávají s tím, že drogově závislí okrádají vlastní rodinu, dopouští se krádeží motorových vozidel a věcí v nich. Všichni tři informátoři se shodují, že drogově závislí páchají trestnou činnost z ekonomických příčin, kvůli vysokým cenám drog na trhu.

Vlastní výzkum měl za úkol analyzovat druhou otázku, s jakými sociálními důsledky se drogově závislí potýkají, jak dlouho drogy užívají, jaké mají vztahy s rodiči, s přáteli, jejich partnerský a pracovní život.

Výsledky výzkumu shrnují všechny poznatky rozhovorů s drogově závislými a příslušníky Policie ČR, odpovědí na výzkumné otázky.

Lidé se bohužel mylně domnívají, že drogovou závislost prožívá pouze člověk, který drogu užívá. Někteří si myslí, že když se podaří pomoci závislému člověku, tak

potom bude všechno ostatní v pořádku. Tato představa utváří obrovský tlak na člověka drogově závislého a ignoruje utrpení, které si prožívá jeho rodina, partner, blízcí lidé. (Barnard, 2011)

Závislost ničí veškeré vztahy mezi členy rodiny a členy samotné. Jsou to hlavně rodiče, kteří se snaží od počátku pomoci a podpořit své dítě na drogách, ale postupem času jim dojde energie, trpělivost a potom i naděje. Není jednoduché smířit se s tím, že závislost dítěte není jen zlý sen. (Barnard, 2011)

Jak ovlivnily drogy vaše vztahy s rodiči

Drogově závislých informátorů jsem se ptala, jak drogy ovlivnily jejich vztahy s rodiči. Informátor D odpověděl, že užívání drog vztahy s rodinou nijak neovlivnilo. Důvodem byly špatné rodinné vztahy ještě před závislostí. Informátor se svoji rodinou žil pouze do 15ti let věku, pak odešel z domova a s rodinou ztratil veškerý kontakt. V případě informátora E byla reakce rodičů velmi negativní. Rodiče zažívali strach, protože informátor se často nevracel několik dní domů a oni nevěděli co s ním je. Důsledkem nefunkční rodiny byl rozvod rodičů. Informátor s otcem po rozvodu ztratil veškerý kontakt. Matka si našla nového partnera, který informátora bil. Tato skutečnost zapříčinila, že informátor v 17ti letech odešel z domova. Stejná situace nastala u Informátora F, který odešel z domu také v 17ti letech. Důvodem byla matka závislá na alkoholu a otec tyran, který řešil výchovu informátora bitím. Další situaci, kterou nedokázal informátor zvládnout, bylo obvinění otce pro těžké ublížení na zdraví matky a následně nástup otce do vazby. Důsledkem této skutečnosti bylo zvyšování dávek drog.

Jak drogy zasáhly do vašich partnerských vztahů

Další otázka byla mířena na partnerské vztahy drogově závislých. Významnou složkou lidského života mezi lidmi jsou vztahy. Člověk touží po sounáležitosti a blízkosti druhého člověka. Člověk závislý na drogách není výjimkou. Drogy nejsou překážka, aby měl drogově závislý někoho rád. Ovšem u drogově závislých lidí bývá vztah častěji komplikovanější. Člověk, který užívá návykovou látku má spoustu problémů a starostí sám se sebou. Drogy do vztahu přinášejí mnoho konfliktů. Ve většině případů se jedná hlavně o nevěru, násilí, narušení intimního života a velmi časté hádky o drogu. (Rotgers,1999)

Informátor D se svěřil, že drogy mu velmi ovlivnily partnerský vztah. Vztah, který prožil, popisuje jako „drogovou lásku“, která je jiná než láska normální, protože je silnější. Uživatelé drog jsou ve stejné životní situaci a mají pocit, že existuje jenom „my“. Informátor D řekl *„Ale tahle super drogová láska, se začne brzo sypat, úplně z prostýho důvodu. Dojdeš do situace, kdy přestaneš myslet na toho druhýho, máš fet, ale necháš si ho jenom pro sebe, protože ty to v tu chvíli potřebuješ mnohem víc než ten druhej samozřejmě“*. Informátor E potvrdil stejnou zkušenost v partnerství. Užíváním drog se snižovala možnost seznámit se. Důvodem rozchodů byla velká konzumace alkoholu a marihuany. Jeho nejdelší vztah trval dva roky a informátor o něm mluví jako o: *„Byla to moje velká láska, taková ta pro mě osudová“*. Partnerka byla také závislá na alkoholu a to je spojovalo, stejně jako u informátora D. Oba se shodují, že se vztah postupem času rozpadal. Důvodem, byla vzájemná agresivita mezi partnery, která gradovala k fyzickému násilí. Informátor F žádný vážnější vztah neměl. Všechny jeho vztahy trvaly pouze chvíli a vždy ztroskotaly na drogové závislosti. V jediném vztahu kdy byl vážně zamilovaný ho jeho partnerka, která byla více závislá než informátor, fyzicky napadala a ohrožovala na životě. Informátor partnerku opustil.

Jak drogy ovlivnily přátelství a váš sociální život

Informátor D vidí přátelství: *„Po pravdě, přátelství na drogách neexistuje“*. Člověk se spoléhá pouze sám na sebe. Přátelství popisuje pouze jako výpomoc tlupy lidí, v které se člověk zdržuje. Informátor řekl, že ztratil všechny zábrany a soudnost. Přestal ho zajímat okolní svět, lidi, co si kdo o něm myslí. Informátor E tvrdí naopak, že přátelství existuje. Tím, že užívá alkohol a drogy, o žádné přátele nepřišel. Právě alkohol přátelství utužovalo. Měli důvod proč se každý den scházet, popít, užít si srandu. Informátor D se shoduje s informátorem E, že nejhorší jsou pohledy lidí, kteří na vás koukají jako na „fetku“. Zároveň však potvrzují, že je zajímá pouze ten jejich svět, jejich bublina a ulita.

Jak drogy zasahují do vašeho pracovního života

Práce je pro lidi typickou a základní činností. Je to prostředek pro získávání financí a naplnění základních lidských potřeb. V dnešní době si velmi těžko dokážeme představit

život bez zaměstnání a bez peněz. Práce nám dává uspokojení, seberealizaci, kontakt a radost z dobrých výsledků. Mezi důsledky užívání drog řadíme také dopady, které mají vliv na pracovní činnost. Jde o sníženou kvalitu práce, zhoršenou morálku a výkonnost v zaměstnání. Při užívání drog často dochází ke ztrátě zaměstnání, ukončení pracovního poměru a poté následuje přihlášení na úřad práce. (Buriánek, 2001)

Informátor D měl z počátku stálé zaměstnání, do doby než mu drogy začaly velmi zasahovat do výkonu práce. Informátor po užití drogy nedocházel opakovaně do zaměstnání i několik dní po sobě. Tato skutečnost byla důvodem výpovědi ze strany zaměstnavatele. Informátor byl nahlášen na úřadu práce a vykonával jen příležitostné brigády. Pro informátora E byla práce spojena s alkoholem, Pracoval vždy manuálně, kde byla vždy vysoká příležitost holdovat alkoholu. Jeho závislost se v důsledku této příležitosti víc a více prohlubovala. Informátor tvrdí, že byl radši, když žádnou práci neměl a nemusel nic dělat. Nedostatek financí řešil krádežemi. Informátor F v žádné stálé práci dlouho nevydržel. Hlavním důvodem bylo užívání drog kdy své stavy nezvládal, nebo kvůli lidem, kteří užívání drog netolerovali. Nakonec vždy skončil na úřadě práce a přivydělával si příležitostně brigádami.

11 DISKUZE

Odpověď na výzkumnou otázku č. 1

S jakými sociálními důsledky se potýkají drogově závislí lidé?

V teoretické a praktické části bylo v souvislosti s drogově závislími zjištěno, že dobré vzájemné vztahy a fungující rodina lze označit jako jednu z nejúčinnějších prevencí drogově závislých. Mezi závažné sociální důsledky, se kterými se potýkají drogově závislí jsou zejména rozpad rodiny, nefunkční rodina, ztráta zaměstnání, přátel a to v důsledku požívání drog a závislosti na nich, nenaplnění partnerských vztahů a vyřazení ze sociálního života.

Odpověď na výzkumnou otázku č. 2

S kterými kriminálními činy drogově závislých se setkává nejčastěji Policie ČR?

Na základě teoretický poznatků a výzkumných otázek, které se shodují s odborníky, zabývající se problematikou drogově závislých jsem dospěla k závěru, že typickými pachateli drogové kriminality jsou problémoví uživatelé drog a osoby

závislé. Pro tuto cílovou skupinu je páčání trestné činnosti běžnou součástí životního stylu a nezbytným způsobem obstarávání finančních prostředků na nákup drogy a dalších základních potřeb. Jedná se zejména o majetkovou trestnou činnost, jako jsou krádeže, neoprávněné užívání cizí věci, podvody. V menší míře pak o násilnou trestnou činnost jako jsou loupeže nebo trestné činy mravní povahy.

ZÁVĚR

V teoretické části jsem na základě studia odborné literatury zaměřila na vymezení základních pojmů v oblasti právních, sociálních a kriminogenních aspektů, které se týkají drogové kriminality. Při práci s odbornou literaturou a dalšími informačními zdroji jsem zjistila, že i když odborníci stanovují a používají různé definice, se ve většině případů shodují a zastávají shodné názory. V teoretické části bakalářské práce jsem se zaměřila na klasifikaci drog, jejich charakteristiku a drogovou závislost. Hlavním zkoumaným tématem byly aspekty, které ovlivňují drogovou kriminalitu. Studium odborné literatury jsem dospěla k názoru, že nejvíce rizikovou sociální skupinou pro užívání drog jsou adolescenti. Adolescence je v životě člověka velice obtížné období, plné náročných situací, které dítě musí řešit a současně se vypořádat se změnami dospívání. Dospívající nechce být dítětem, ale neumí být dospělým. Hledá smysl života, má v hlavě zmatek a nespokojenost. Útěkem od těchto problémů je, že sáhnou po návykové látce. V této situaci hraje velkou úlohu rodina. Na základě studia odborné literatury bylo prokázáno, že jedinci, kteří vyrůstají v podnětném prostředí, ve

funkční rodině a kromě školy se zabývají zájmovou činností, mají menší riziko podlehnout drogové závislosti, než ostatní. Významným nástrojem proti drogové závislosti je především včasná prevence. V další kapitole teoretické části jsem se soustředila na druhy prevence a zdůraznila její důležitost. V primární prevenci je řešen především způsob jak dát někomu, kdo je v drogové problematice nezralý dostatek informací, kam užití drogy spěje a jaké hrozí následky. Je snahou ovlivnit chování jedince, aby v důsledku určitého rizika nemohl drogový problém vzniknout a to ani na bázi experimentu. Sekundární prevence spočívá v práci s těmi, kteří již drogu okusili, nebo s ní experimentují. Důležitým faktorem je včasném rozpoznání varovných signálů, prvních projevů drogové závislosti a následně je pomoci léčit. Cílem je motivace klienta, aby ukončil nebo omezil užívání. Terciární prevenci je zaměřená na předcházení opětovného propadnutí patologickému chování, a to u jedinců, kteří si prošli a nebo právě procházejí léčebným procesem. Jedná se v podstatě o co možná největší zmírnění důsledků, které užívání způsobuje. Důležitým těžištěm bakalářské práce jsou zjištění v její praktické části, která představují rozhovory s drogově závislými a příslušníky Policie ČR. Vlastní výzkum měl za úkol analyzovat, s jakými sociálními aspekty se potýkají drogově závislí a s jakými trestnými činy drogově závislých se Policie ČR setkává nejčastěji. Výzkum

v praktické části v souvislosti s drogově závislými potvrdil, že dobré vzájemné vztahy a fungující rodina lze označit jako jednu z nejúčinnějších prevencí drogově závislých. Důležitým zjištěním bylo, že mezi závažné sociální důsledky, se kterými se potýkají drogově závislí, jsou zejména rozpad rodiny, nefunkční rodina, ztráta zaměstnání a přátel. Na základě polostrukturovaných rozhovorů s informátory z řad Policie ČR jsem dospěla k závěru, že typickými pachateli drogové kriminality jsou problémoví uživatelé drog a osoby závislé. Pro tuto cílovou skupinu je páchaní trestné činnosti běžnou součástí životního stylu a nezbytným způsobem obstarávání finančních prostředků na nákup drogy a dalších základních potřeb. Jedná se zejména o majetkovou trestnou činnost, jako jsou krádeže, neoprávněné užívání cizí věci, podvody. V menší míře pak o násilnou trestnou činnost jako jsou loupeže nebo trestné činy mravní povahy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BORNÍK, M. *Drogy: co bychom o nich měli vědět*. Praha: Themis, 2001. ISBN 80-85821-98-2.

BURIÁNEK, J. *Sociologie: uvedení do základů sociologie pro gymnázia, vyšší odborné školy a neoborové vysokoškolské studium*. Vyd. 3., upr. Praha: Fortuna, 2008. ISBN 978-80-7373-028-4.

CEJP, M. *Organizovaný zločin v České republice III. Vyd. 1*. Praha: Institut pro kriminologii 110 a sociální prevenci, 2004, 177 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci).

DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9.

GÖHLERT, CH., KÜHN, F. *Od návyku k závislosti*. Praha: Euromedia Group, k. s. – Ikar, 2001. 144 s. ISBN 80-7202-950-0.

GROHMANNOVÁ, K. *Dělení drog, účinky, komplikace*. In: RADIMECKÝ, J. *Úvod do adiktologie: učební podklady ke kurzu. Vyd. 1*. Praha: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova, 2007, s. 20-25. ISBN 978-80-239-9960-0.

GRONSKÝ, L. *Racionální protidrogová politika: uživatelé drog do rukou policie nebo lékařů?*. V Olomouci: Votobia, 1997. ISBN 8071982504.

ŘÍVNA, T., SCHEINOST M., ZOUBKOVÁ I. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-614-3.

HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001. 136 s. ISBN 80-247-0135-9.

HAJNÝ, M., *Rodinné faktory vzniku a rozvoje závislosti*. In: KALINA, K. a kol., 2003. *Drogy a drogové závislosti 1- mezioborový přístup. 1. vyd.* Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 140-144. ISBN 80-86734-05-6.

HARTL, P. HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1.

ILLES, T. *Děti a drogy*. Praha: ISV nakladatelství, 2002. 55 s. ISBN 80-85866-50-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010. 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

KALINA K. a kolektiv. *Drogy a drogové závislosti 1, mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. 319 s. ISBN 80-86734-05-6.

KALINA, K. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0.

KOMOROUS, J. *Lovci smrti: historie Protidrogové brigády očima jejího velitele plukovníka Jiřího Komorouse*. Praha: Naše vojsko, 2009. ISBN 978-80-206-1008-9.

KONRÁD, Z. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 3. nezm. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 1999. ISBN 80-7251-023-1.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-3833

KRAUS, B., HRONCOVÁ J. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. ISBN 978-80-7435-080-1.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. 279 s. ISBN 80-7178-551-2.

MÁDROVÁ, E. *Prevence závislostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-70-9.

MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 1. vyd. Praha: SNP, 1991. 344 s. ISBN 80-04-24526-9.

MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN isbn:80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada publishing, s r.o., 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.

MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vyd. Praha: Portál, 2011. 336 s. ISBN 978-80-7178-999-4.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, s r.o., 2003, 400 s. ISBN 80-7178-548-2.

MINAŘÍK, J. *Opoidy a opiáty*. In: KALINA, K., RADIMECKÝ J. a kol. *Drogy a drogové závislosti 1: mezioborový přístup*. Část 3. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003a, s. 159 - 163. ISBN 80-86734-05-6.

NEŠPOR, K., *Návykové chování a závislost*. Vyd. 4., aktualiz. – Praha : Portal, 2011. 176 s. ISBN 978-80-262-0189-2.

NEŠPOR, K., CSÉMY L. *Alkohol, drogy a vaše děti: jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat*. 4., rozš. vyd. Praha: BESIP, 1997, ISBN 80-85580-15-7.

NEŠPOR, K., SCÉMY, L., PERNICOVÁ, H. *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: 1999, Sportpropag.

NOŽINA, M. *Svět drog v Čechách. 1. vydání*. Praha : KLP – Koniasch Latin Press, 1997. 347 s. ISBN 80-85917-36-X.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Patologické závislosti. 2. Vydání*, Brno 2002, 194 s. ISBN 80-86568-02-04.

PORADA, V. *Kriminalistická metodika vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-042-0.

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě?* Praha: Maxdorf, 1994, 85 s. ISBN 80-85800-18-7.

PRESL, Jiří. *Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě?(2. Rozšířené vydání)*. Praha: Maxdorf, 1995, 88 s. ISBN 80-85800-25-X.

PROCHÁZKA, M. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 203 s. ISBN 978-80-247-3470-5.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E., MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 3., rozš. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-126-x.

SOTOLÁŘ, Alexander. aj. *Trestná činnost spojená se zneužíváním drog a formy jejího řešení*. Svazek 66. Praha: Justiční akademie České republiky, 2003. 269 s.

SVATOŠ, R., 2012. *Kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk. 290 s. ISBN 978-80-7380-389-6.

ŠÁMAL, P. *Trestní odpovědnost právnických osob: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2004. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-592-3.

ŠTABLOVÁ, R. BREJCHA, B. *Návykové látky a současnost*. 1. vydání. Praha: Vydavatelství Policejní Akademie ČR, 2006. 302 s. ISBN 80-7251-224-2.

TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2982-4.

TRÁVNÍČKOVÁ, I., ZEMAN, P. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: IKSP, 2010, 116 s. ISBN 978-80-7338-101-1.

VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 871 s. ISBN 80-7178-678-0.

Trestní zákoník: Trestní řád ; Přestupky : právní stav ke dni .. Praha: C.H. Beck, 2009. Texty zákonů.